

התנ"ך המבואר
דברי הימים

התנ"ך המבואר

על ידי

הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזליץ)

דברי הימים

התנ"ך המבואר

על ידי הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ)

דברי הימים

מהדורה ראשונה © 2017
הוצאת קורן ירושלים
ת"ד 4044 ירושלים 91040
טל': 02-6330533 פקס: 02-6330534

www.korenpub.com

© כל הזכויות על הפירוש שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים ירושלים.

הספר רואה אור בשיתוף המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים ירושלים.

© כל הזכויות שמורות על גופן תנ"ך קורן, 1962. הוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2017.

© כל הזכויות שמורות על גופן סידור קורן, 1981. הוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2017.

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

מסת"ב 978-965-301-989-8 ISBN

הספר יצא לאור
בסיוע קרן MATANEL

ביצירת הביאור של כרך זה השתתפו:

הרב יוסף בן ארזה ושרה פרידלנד בן ארזה	עורכים ראשיים:
הרב מאיר קליין	עורך:
הרב דניאל אליאב	ראליה וריכוז תמונות:
הרב מאיר הנגבי	מרכז המערכת:
גילה מאירסון וסימה אריה	הגהות:
חיה זיידבנד	עימוד:
רזיה ריצ'מן ואביטל כהן	איסוף תמונות ועיבודן:
אמונה ש"ץ	איורים:
הרב מאיר הנגבי, מיכל בריטמן, אליאב סטולמן ואליהו משגב	ייעוץ גרפי:

בהכנת הכתובים השתתפו:

הרב דוד פוקס
הרב חנן בניהו
הרב ינון חן
הרב כרמיאל כהן
אפרת גרוס

תוכן העניינים

הקדמה קצרה למהדורת 'התנ"ך המבואר'	ט
טיבו של החיבור	יא
מבוא לספר דברי הימים	טו
דברי הימים א	
רשימת דורות בני אדם עד בני ישראל	2
רשימות יוחסין בשבטי ישראל	11
שבטי ישראל	11
בני יהודה עד משפחת דויד	11
חצרון וצאצאיו	13
בית דויד ומלכיו	19
עוד רשימות יוחסין בשבט יהודה	21
משפחות שבט שמעון ויישוביהם	25
יוחסין והתיישבות בשבטי עבר הירדן המזרחי	27
בני לוי ועריהם	33
רשימות קצרות של חמישה שבטים נוספים	43
רשימת יוחסין נוספת של שבט בנימין	50
יושבי ירושלים ותפקידי הלויים שבתוכם	55
שושלת משפחת שאול	59
מות שאול ותחילת מלכות דויד	61
גיבורי דויד ותומכיו	67
דויד מכוון את בית המלוכה והקודש בירושלים	81
העלאת ארון הקודש מקרית-יערים	81
התעצמות והכאת הפלשתים	86
קביעת הארון בירושלים	89
רצון דויד לבנות בית לה' ובשורת כינון ביתו	99
כיבושי דויד בעמי האזור	103
המפקד והמאורעות שבעקבותיו	117
ספירת אנשי ישראל	117
המגפה שבעקבות המפקד	119
המזבח ועצירת המגפה	121
דויד מכין את בניית בית ה'	124
רשימות הקשורות למשרתי המקדש	127
מפקד הלויים ומחלקותיהם	127
מחלקות הכהנים	131
ראשי משמרות לשאר הלויים	135
משמרות המשוררים	135
שוערים ושומרים, שופטים ושוטרים	139
רשימות הקשורות למשרתי המקדש	127
מחלקות העם	143

רשימות המחלקות בעם ובכירי הממלכה	143
שרי השבטים	145
שרי ממשלת דויד ויועציו	146
דויד מצווה על המקדש	149
ברכת דויד והעם והמלכת שלמה	157
סיכום ימי דויד	160
דברי הימים ב	
תפארת שלמה המלך	162
שלמה בונה את המקדש	166
חנוכת המקדש, ההתגלות, הברכה, התפילה והחגיגה	179
מפעלי שלמה ורוב כבודו	194
פיצול הממלכה	206
דברי ימי המלך רחבעם	214
דברי ימי המלך אביה	219
דברי ימי המלך אסא	223
דברי ימי המלך יהושפט	234
דברי ימי המלך יהורם	257
דברי המלך אחזיהו	260
השתלטות עתליהו והדחתה	265
דברי ימי המלך יואש	270
דברי הימים למלך אמציהו	276
דברי ימי המלך עזיהו	283
דברי ימי המלך יותם	290
דברי ימי המלך אחז	293
דברי ימי המלך חזקיהו	299
טיהור המקדש וחידוש עבודתו	299
פסח חזקיהו	304
החזרת מעמד הכהנים והלויים במקדש ובמדינה	310
מפלת סנחריב מלך אשור	314
מחלת חזקיהו וסיכום פועלו	319
דברי ימי המלכים מנשה ואמון	323
דברי ימי המלך יאשיהו	327
ביעור הבמות והפולחן הזר	327
חיזוק המקדש וגילוי ספר התורה	329
נבואת חולדה ומעמד הברית	333
פסח יאשיהו	335
אחריתו של יאשיהו	337
דברי ימי המלכים בני יאשיהו	341
חורבן יהודה ופתח התקווה לגאולה	343
מקורות והערות	347

הקדמה קצרה למהדורת 'התנ"ך המבואר'

יודעים המעיינים ואפילו הקורא הפשוט שיצירת פירוש חדש למקרא היא מעשה לא פשוט הזקוק לשפע ברכות שמים מעל ולמאמצים רבים מתחת. בכתיבת פירוש למקרא כרוכים שני קשיים מהותיים. הקושי האחד נתון בעצם היומרה להתייחס לטקסט העליון ביותר והמקודש ביותר שבגדר הנמצא ולהיצמד אליו בצורה כלשהי. הקושי השני נובע מכך שכבר נכתבו למקרא במשך 3,000 שנה פירושים רבים מאוד, והפירושים הללו נוצרו על ידי אנשים גדולים מכל ההיסטוריה שלנו; ומי יכול להתיימר להצטרף אל חבורה קדושה זו, ואפילו רק להיאחז בשוליה?!¹

את מפתח הכניסה למעשה נכבד זה אפשר למצוא בדברים שאמר רש"י לנכדו הרשב"ם (שכתב גם הוא פירוש לתורה), שאילו היה בכוחו, היה כותב עוד פירוש לפי "הפשטות המתחדשים בכל יום".¹ בכל דור ובכל יום עשוי להיפתח אור חדש או זווית ראייה חדשה. אכן, לא רק פירושים וחדושים מתחדשים בעולם, בכל דור מתעוררות שאלות חדשות בקרב לומדי התנ"ך, הן מתוך מה שמעסיק את הלומד באופן אישי הן מתוך עניינים האופייניים לתקופתו ולזמנו. כך אפשר לראות בדברי המפרשים הגדולים שנכתבו במשך הדורות, כי שאלות שעסק בהן האחד אינן מסוג השאלות שהטרידו את חברו. גם היום יש, תודה לא-ל, לומדים ומעיינים בתנ"ך ושאלות חדשות באמתחותיהם המצריכות תשומת לב, עיון והסבר חדשים. כל אלה מאירים את דברי תורת הנצח במגוון הסתכלויות המולידות "פשטות המתחדשים בכל יום".

הביאור שלפנינו מבקש לפרש את המקרא במישור הפשט. לכאורה זהו המישור הפשוט ביותר, אך לאמתו של דבר הוא הקשה ביותר. הפירושים על דרך הרמז, הדרש או הסוד פתוחים יותר. המפרשים בדרכים אלו הם בני חורין לקשר בין הפסוקים שלפניהם לבין דברים אחרים המצויים במרחבי הרמז, הדרש או הסוד, והם כבולים פחות למלות המקרא ולמושגיו. לעומת

1. פירוש הרשב"ם בראשית לז,ב.

זאת, בהגדרתו של הפשט ובדרכי יישומו התחבטו רבים. שכן פירוש פשוטו של מקרא צריך להיות אחוז באופן הדוק במשמעות המילולית והדקדוקית של המלים ולא להניח ידו גם מהקשרן התחבירי והענייני. אכן, בעיית היחס שבין 'פשוטו' ל'משמעו', אין לה פתרון מלא.² קושי עקרוני יותר הוא שבכתיבתו של פירוש על דרך הפשט מנסה המבאר לעמוד על דעתו של המחבר; אולם ספרי המקרא, שאינם מבטאים את דעתו של האדם שכתבם, אלא את התודעה האלוקית העומדת מאחוריהם – אי אפשר למצות את פשרם באותו אופן.

לביאור זה הוצמדו מראי מקומות המפנים למפרשים רבים, אולם אין הוא לקט מן המפרשים הללו. הוא לא נוצר בדרך זו, ואינו מתכוון להיות לקט או מבחר פירושים שנכתבו במשך הדורות. מראי המקומות מובאים כאן כדי להראות שיש לביאור ביסוס במקורות אחרים, או על כל פנים 'חברה'. אכן, אין תכליתו של הביאור הזה להציג חידושים מהפכניים; אדרבא, עיקר עניינו הוא לשמש ביאור שקוף. מגמתו היא להיות כה בלתי מורגש, עד שהקורא-הלומד לא יבחין בקיומה של מחיצה בינו לבין הכתובים. מעשה ההנגשה הזה מבקש לאפשר לתורה לדבר בעצמה, לנביאים לנבא את נבואתם ולחכמים ללמד את חכמתם. כדי שלא להפריע לקולם של הפסוקים להישמע, מנוסח הביאור בקיצור, כך שלא יהיה בגדר שריון מכביד ומסתיר אלא מעטה קל שאיננו ניכר.

במעמד הר סיני שמעו כל ישראל קול גדול וְלֹא יָסַף,³ וחכמים ביארו כי קול גדול זה לא פסק.⁴ תקוותי שמפעל זה יעזור לאנשים לשמוע את הקול המידבר מן התורה ומן הנביאים גם בעולם העסוק והרעשני שלנו.

הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ)

2. ראו למשל הקדמתו של רבי אברהם אבן עזרא לפירושו.

3. דברים ה,יח.

4. אונקלוס; סנהדרין יז ע"א.

טיבו של החיבור

ביאור התנ"ך שלפנינו בא להקל על הקורא במקרא בן זמננו, לגשר על פערי השפה, תפיסת העולם והתרבות שבינו לבין עולם התנ"ך, להבהיר במידת האפשר עמימויות, ולענות על תמיהות וקשיים, מודעים וסמויים, בהבנתה. לחיבור שני חלקים המשלימים זה את זה אך אינם זוקקים זה את זה: **ביאור צמוד המשולב במלות המקרא, והרחבות פרשניות וראליות** נפרדות בתחיתו.

הביאור מחולק ליחידות ענייניות, חלוקה שאינה עולה בקנה אחד עם חלוקת הפרקים המקובלת. כל עניין תחום לעצמו, מוגדר בכותרת ופותח במבוא קצר. אין לראות בתבנית המופיעה כאן חלוקה פסוקה של המקרא, אלא מעין הצעת הגשה כחלק מהביאור, לנוחות הקורא והתמצאותו. מוצעת כאן גם תת-חלוקה לפסקאות בתוך כל עניין, וכן פתיחת כל דיבור בשיחה בשורה נפרדת. חלקים פואטיים קוטעו גם הם לשורות בצורה המבליטה מלה או ביטוי חוזרים.⁵

בביאור מתפרשים לשון הכתוב והקשרי המשפטים ברובד הפשוט ביותר, מתוך חתירה לקיצור ולהקלה על שטף הקריאה במקרא. כיוון שכך אין הפירוש צמוד לשיטה פרשנית אחת או לפירושים ידועים ומקובלים דווקא. למרות מגמה זו במקרים אחדים מוזכרים גם פירושים חלופיים, כאשר יש יותר מפירוש פשוט אחד. אף כאשר המסורת ההלכתית מפרשת את המקרא בדרך שונה, יוזכר הדבר וינומק בקיצור בביאור עצמו או בהפניות המצוינות בו, כדי לדבוק בפשט העולה מן הכתוב עצמו וגם לעמוד על פירוש הכתוב כפי שנלמד בתורה שבעל פה.

5. בטקסט המשלב בין פסוקי המקרא לבין הביאור מתקיימות זו בצד זו שתי מערכות פיסוק – סימני הפיסוק שנבחרו לפסוק עצמו, וסימני הפיסוק המתייחסים למהלך הביאור. משום כך ומסיבות דידקטיות רבים בו סימני פיסוק, גם שלא לפי כללי האקדמיה ללשון העברית הנהוגים היום.

יש לציין כי גם כשהדברים כתובים בלשון סתמית ופסקנית, הפירוש אינו מתיימר לקבוע כי זהו הפשט ואין בלתו. אין בכך אלא הצעה – לעתים חדשה – המתיישבת על פשוטו של מקרא ועל לב הקורא. מטעמים דידקטיים לא נפרשו כאן השיקולים הפרשניים העומדים מאחורי הבחירה לבאר כך ולא אחרת.

בצדו הימני של כל מִפְתָּח מופיע רצף הפסוקים המנוקד והמפוסק בטעמי המקרא כבתנ"ך קורן, ובהמשכו ובצדו השמאלי מופיעות שנית כל מלות הפסוקים,⁶ וביניהן משובצים דברי הביאור הצמוד. כך יוכל הלומד לשוב תמיד לעיין בהקשר הרצוף של מילות התנ"ך, והקריאה בביאור לא תחליף את קריאת המקור.

ההרחבות כוללות חומרי רקע, מקבילות פנים-מקראיות, פירושים חלופיים, העשרה בדברי מדרש ומחשבת ישראל לדורותיה, תעודות חיצוניות והערות לשוניות. בצדם של אלו מופיע חומר ראלי מילולי וחזותי לגבי מקומות, עמים, צמחים ועצמים המוזכרים במקרא – בהתאם לידע המדעי המעודכן ביותר. חומרים אלו מופיעים בצד הכותרת 'העולם'.

בסוף הספר מצוינים **מקורות** והפניות המסומנים בביאור. המקורות, שנכתבו על ידי העורכים, מתייחסים בדרך כלל לפסוקים ולביאוריהם במקומות אחרים במקרא, לדברי חז"ל בתלמודים ובמדרשים, פרשנים מקראיים, ספרי מחשבה, שאלות-ותשובות של חכמים ראשונים ועוד. כאשר המקור אינו זהה לגמרי לכתוב בביאור, הוא צוין כהפניה בלבד ("ראו...") ולא כמקור סתמי.

רצף הפסוקים של התנ"ך המובא במהדורה זו הוא הנוסח המדוקדק שנבחן היטב בהוצאת 'קורן'.⁷ המהדורה יכולה להתאים ללימוד אישי, משפחתי או לימוד בחבורה. מחשבה ועבודה רבות הושקעו בעיצוב הנאה והנוח

6. בתוך הביאור הובא הנוסח המקראי כקריאתו. כלומר, הקרי הוכנס במקום הכתיב, ושמות הוי"ה מסומנים בדרך כלל: 'ה', 'ה' או 'ה' אלוהים' כשהצירוף הוא 'אדוני ה', בהתאם לצורת הקריאה המקובלת.

מכיוון שבביאור ניטעים שברי הפסוק בתוך הקשר טקסטואלי חדש, יש שהניקוד המקורי אינו מופיע בשלמותו בעקבות אילוצי התחביר החדש. כמו כן הוסרו במקומות אחדים המקפים כאשר צירוף מקראי מוקף נשבר במילות הביאור.

7. לשם דיוק הקריאה הובחן כאן השווא הנע מן השווא הנח. סימנו של השווא הנע בולט יותר, למשל: **נִפְטָךְ**. כדי לבדל את הקמץ הקטן מן הקמץ הגדול סומן הקמץ הקטן באמצעות סימן גדול, דוגמת **חכמה**.

עוד על שיטת הניקוד של תנ"ך קורן ראו באתר ההוצאה: <https://korenpub.com/koren/isrnis/koren-isrnis-about/witt-hniqv.html>

ביותר. עיצוב זה הוא פרי שיתוף הפעולה בין מסורת העיצוב המוקפד של הוצאת קורן לבין הניסיון הרב שנצבר במכון לפרסומים תלמודיים. תודתנו לר' מאיר הנגבי שריכז את הפרויקט בתבונה, בעדינות וביעילות. ייזכר לברכה ר' חנוך בן ארזה ע"ה, אוהב תורה ושוחר ספר, אביהם של שניים מהעורכים, שרוחו והכבוד שחלק למלים שרו עליהם בעת העבודה על החיבור.

סגנון הכתיבה ישראלי-עכשווי. על אף המגמה הכללית לשמר ככל האפשר את שגב המקרא, נושבת על פני החיבור גם רוח מרעננת ורלוונטית לדורנו.

העורכים

מבוא לספר דברי הימים

ספר דברי הימים עוסק בעיקרו בתולדות ישראל, וביתר דיוק – בתולדות ממלכת יהודה, מראשיתה ועד לאחריתה. הספר מקביל בחלקים נרחבים לספר מלכים, אך הוא נושא גם מאפיינים ייחודיים. שלא כספר מלכים וספרים היסטוריים אחרים במקרא הנמנים עם חטיבת ספרי הנביאים, ספר דברי הימים נמנה עם ספרי הכתובים, שדרגת קדושתם או מקור דבריהם נופלת מזו של ספרי הנביאים.¹ קיים הבדל מהותי יותר בין ספר דברי הימים לספר מלכים – ספר דברי הימים עוסק אף פחות מספר מלכים בהיסטוריה החיצונית של מלחמות ושינויים פוליטיים, והוא מתמקד יותר ביחסם של המלך והמלכות לענייני הקודש והקדושה.²

בספר דברי הימים מצויות יותר רשימות יוחסין מאשר בכל ספרי המקרא האחרים יחד. בנושאים אחדים הרשימות מושלמות פחות או יותר; פעמים רבות הרשימות מתארות שושלות תוך כדי דילוג על אישים שאינם חשובים,³ ובמקרים אחרים הן נראות בעיני הלומד רשימות חלקיות ומקוטעות של ספרי יוחסין או ספרי תולדות קדומים מאוד של כמה משבטי ישראל, ספרים שנשמרו בדור מאוחר.⁴ כדי להבין כראוי את הפרטים הכתובים בספר דברי הימים היה צורך במידע רב נוסף. ואכן, רבותינו העירו שרשימות רבות של פירושים, הסברים והשלמות לספר אבדו ולא הגיעו לידינו.⁵ בגלל אופי הרשימות והקשיים בצירוף פרטיהן אלה עם אלה ובהבנת תכליתן שימש ספר דברי הימים מקור לדרשות רבות על המלים עצמן. כך יצא שבחלקים מן הספר רב הסתום יותר מהגלוי.⁶ ברוב המקרים מקביל תוכן הספר לזה של ספרי המקרא האחרים, וכל אחד מהפרטים שבהם מצוי הבדל מצריך בירור ודיון לעצמו.⁷

1. ראו עוד מורה נבוכים ח"ב מה.
2. ראו למשל ברש"י דברי הימים ב' ג,ח ובמבוא העניין שם ב,א.
3. ראו אדרת אליהו דברי הימים א' ב,כו; ו,ה.
4. ראו רש"י דברי הימים א' ז,יג; ח,א; כט; רד"ק ז,א; יב; אברבנאל מלכים א' י,כב.
5. ראו פסחים סב ע"ב; רד"ק דברי הימים א' א,לו; מלבי"ם כאן פס' ב ג ועוד.
6. ראו ויקרא רבה א; פסחים סב ע"ב ורש"י; מגילה יג ע"א; מצודת דוד דברי הימים א' ח,א.
7. לשיטת המלבי"ם בפירושו לאורך הספר, בעל דברי הימים חוזר על מאורעות קדומים רק כאשר הוא מבקש להאיר פרט או פן נוסף שלא התבאר בכתובים הקדומים.

דברי הימים א

א אָדָם שֵׁת אֲנֹשׁ: קִינָן מֵהַלְלָאֵל יָרֵד: חֲנוּךְ מִתּוֹשְׁלַח לְמֶךְ: נָח שֵׁם
 חָם וַיִּפֹּת: בְּנֵי יִפֹּת גָּמָר וּמָגוּג וּמְדֵי וַיֹּון וְתַבְל וּמִשְׁךְ וְתִירָס: וּבְנֵי
 גָמָר אֲשַׁבְנֵן וְדִיפֹת וְתוֹגְרָמָה: וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישָׁה בְּתָיִם
 וְרֹדְנִים: בְּנֵי חָם פּוֹשׁ וּמִצְרַיִם פּוֹט וּכְנַעַן: וּבְנֵי כּוּשׁ סְבָא

רשימת
 דורות בני
 אדם עד בני
 ישראל
 פרק א
 ביאור

הספר נפתח ברשימת יוחסין מקוצרת של האנושות בכללה, רשימה שיש לה כיוון מוגדר. תחילתה באדם הראשון עד נח, ומשם - לאבות האומה הישראלית. בהמשך מופיעות רשימות של העמים מצאצאי אברהם, המוצגות כרשימות צדדיות וקצרות. הרשימות הללו מפוזרות בספר בראשית, והן אינן עיקר עניינו של ספר דברי הימים, שכאמור עוסק בעיקר בשבט יהודה ומלכות דויד.

תחילה מופיעה רשימת שמות פשוטה של אבות ובנים, החל מאדם, מבלי לציין אפילו שפלוגי הוליד את פלוגי. פרק א אָדָם, שֵׁת, אֲנֹשׁ, ב קִינָן, מֵהַלְלָאֵל, יָרֵד, ג חֲנוּךְ, מִתּוֹשְׁלַח, לְמֶךְ. זוהי שושלת מסוימת של צאצאי אדם הראשון, שלא נכללים בה קין ובניו, למשל, שלא שרדו לדורות הבאים.¹ ד נָח ובניו:² שֵׁם, חָם וַיִּפֹּת.

כאן מגיע פירוט מסוים של העמים והממלכות שיצאו מבניו של נח והתפשטו בעולם: ה בְּנֵי יִפֹּת: גָּמָר וּמָגוּג וּמְדֵי וַיֹּון וְתַבְל וּמִשְׁךְ וְתִירָס. וּבְנֵי גָמָר: אֲשַׁבְנֵן וְדִיפֹת, שבספר בראשית נקרא ריפת,³ וְתוֹגְרָמָה. ז וּבְנֵי יוֹן: אֱלִישָׁה, שאולי קשור לשמה הקדום של יוון, הלאס, וְתַרְשִׁישָׁה, בְּתָיִם וְרֹדְנִים. בבראשית: דדנים.⁴ זוהי רשימת היוחסין של בני יפת, שאולי הוא בנו הגדול של נח.⁵

ח בְּנֵי חָם: פּוֹשׁ וּמִצְרַיִם, פּוֹט וּכְנַעַן. ט וּבְנֵי כּוּשׁ: סְבָא וְחוּלָה וְסַבְתָּא

(א,ט) - עם גותיאי, אחד השבטים הגרמניים; ויוסף בן מתתיהו זיהה אותו עם הסיקתיים, עם נודד ששכן מצפון לים השחור.
 תַבְל וּמִשְׁךְ נזכרים יחד כמה פעמים. הם נזכרים כצאצאי יפת ברשימת העמים בבראשית (יב,ב). בישעיה (סו,יט) מופיע תובל סמוך ליוון. בחז"ל זוהה תובל עם בית-אונקי, היא מדינת Bithynia בצפון-מערב אסיה הקטנה לאורך חופי הים השחור (יומא י ע"א). תובל נזכר כשם עם היושב במרכז אסיה הקטנה ודרומה בתעודות אשוריות מהמאות ה-8-9 לפנה"ס. היסטוריונים קדומים כהרודוטוס זיהו אותו עם השבט Tibareni, שישב לחופי הים השחור.

העולם גָמָר לפי יחזקאל (לח,ו) הוא עם צפוני מרוחק. חז"ל זיהו אותו עם גרממיא של אדום, שהם שבטים גרמניים (יומא י ע"א). בתעודות אשוריות מהמאה ה-8 לפנה"ס נזכרת ארץ גמיר הסמוכה למלכות אררטו, ששכנה סביב ימת ואן בהרי אררט שבארמניה של היום. על פי הרודוטוס בן המאה ה-5 לפנה"ס, גָמָר הוא העם הקימרי שישב בחצי-האי קרים, ואילו יוסף בן מתתיהו זיהה את גומר עם הגלטים שישבו במרכז אסיה הקטנה.
 מָגוּג ביחזקאל (לט,ו) נזכר סמוך ליושבי האיים היווניים; במסכת יומא (י ע"א) זוהה מוגוג עם קנדיאה, כרתים; בירושלמי מגילה

חוקרים רבים מזהים אותה עם קפריסין, העולם ויוסף בן מתתיהו טען שהיא האיים האיטליים, כלומר האיים הליפאריים בין איטליה וסיציליה, שמקור שמם איאולוס (Aeolus). גם לפי יונתן אלישה היא מדינת איטליה.

תְּרַשִׁישׁ זוהתה עם תרסוס בדרום-מזרח אסיה הקטנה או תרתיסוס (Tartessos)) בדרום-מערב חצי-האי האיברי.

כְּתִים נזכרים במספר מקומות בתנ"ך (ישעיה כג,יב; ירמיה ה,י; יחזקאל כז,ו) כיושבי איים הקשורים לצידונים ולצורים (הפיניקים) שעסקו בסחר ימי. לפי הירושלמי (מגילה א,ט) הם האכאים, כלומר תושבי צפון חצי-האי פלופונסוס ביוון העתיקה. במגילות ים המלח ובספר יוסיפון זוהו הכיתים עם תושבי רומא, וכך הם מזהים במפרשים. הועלתה השערה כי הכתים ישבו בעיר הנמל הקדומה קיטון בלרנקה שבחוף המזרחי של קפריסין (קדמוניות א,ו,א), עיר שעל פי הממצא הארכיאולוגי ישבו בה פיניקים.

רֹדְנִים, דְּדָנִים בכתובות פיניקיות מהמאה ה-8 לפנה"ס נזכר 'אורכ מלך דננים', ושם עירו אדנה שבדרום קיליקיה באסיה הקטנה. בתרגום השבעים זוהו עם רודוס.

פִּיט זוהו עם שבט השוכן בלוב ממערב למצרים או עם ארץ פונט מדרום למצרים, שנזכרה בתעודות מצריות עתיקות. אנשי המלחמה מבניו היו מומחים בהגנה, והיו בעלי בריתם של המצרים (ראו ירמיה מו,ט; יחזקאל לה,ה; נחום ג,ט).

סְבָא סבא נזכרת בספר בראשית (יז) בתוך קבוצת עמי כוש שמקומם באפריקה המזרחית. בספר ישעיה (מה,יד) אנשי סבא מאופיינים בגובהם, ובתהלים (עב,י) הם תוארו כסוחרים. במזרח אפריקה ישנם שבטים, כמו ה-Samburu שמדרום לסודן וה-Swahili (שבעברית שמם נהגה 'סבא-הילי'), הנחשבים לאנשים הגבוהים בעולם. ייתכן שהשם סבא הורחב לעמי מזרח אפריקה, שחלקם מצטיינים במסחר, כגון הנובים יושבי כוש ואנשי המידות שישבו במרואי (meroe) מצפון לחרטום.

עם בעל שם דומה למשך, מושכי, מופיע במקורות אשוריים בשני אזורים - באסיה הקטנה ובהרי הקוקוז במזרח הים השחור (אבחזיה של היום).

תְּרַסִּים בחז"ל יש המזהים אותו עם פרס, ויש עם בית תרייקי, היא תראקיה (Thracia), האזור המזרחי של חצי-האי הבלקני מצפון-מזרח ליוון (יומא י ע"א). בתעודות מצריות עתיקות מסוף המאה ה-13 לפנה"ס מוזכרת 'תרש' בין גויי הים, הפלשתים.

אֲשַׁפְנֵי נזכרת בירמיה (נא,כז) כאחת מממלכות אררט. חז"ל מזהים אותה עם אסייא שבמרכז אסיה הקטנה (ירושלמי מגילה א,ט). במחקר היו שזיהו את אנשיה עם הסקיתים, קבוצת שבטים נודדים שישבו בערבות שמצפון לים השחור והים הכספי. השימוש בשם זה לציון אזור גרמניה התחיל רק באמצע המאה ה-10 לסה"נ.

דִּיפַת בלוח העמים בבראשית (יב) מכונה ריפת. חז"ל זיהו אותה עם מלכות חדייב שעל שפתו המזרחית של החדקל או עם הרי אורל, שנקראו בעבר הרי ריפאן (בראשית רבה לז,א; ירושלמי מגילה א,ט); בתרגום ירושלמי היא מזוהה עם פרכון (פרכוי) שמדרום-מזרח לים הכספי; יוסף בן מתתיהו פירש שהיא פפלגוניה שבמרכז צפון אסיה הקטנה לחופי הים השחור (ממזרח ל-Bithynia); והיו שראו בה כינוי להרי ריפאן שנזכרו בספרות היוונית הקלאסית וזוהו כהרי אורל או הקרפטים (פיליניוס).

תּוּרְמָה מופיעה ביחזקאל (כז,יד) כמדינה בירכתי צפון שבה סחרו בסוסים. גם בתעודות אשוריות היא נזכרת כעיר מסחר מרכזית במרכז אסיה הקטנה. יש שמזהים אותה עם העיר Gürün בתורכיה. בתלמוד ירושלמי זוהתה כגרמניקה, עיר ומחוז בקומגני שהייתה פרובינציה רומית באסיה הקטנה; ובתרגום יונתן - עם ברבריא שבצפון אפריקה. (בתקופות מאוחרות כונתה האימפריה העותמנית על ידי היהודים תוגרמה).

אַלִּישָׁה נזכרת ביחזקאל (כז,ז) כשם קבוצת איים שסחרו עם צור. במדרש בראשית רבה (לז,ד) זוהתה עם אלס.

וְחִוּלָּהּ וְסִבְתָּא וְרַעְמָא וְסִבְתָּא וּבְנֵי רַעְמָא שְׁבָא וְדָדָן: וְכוּשׁ י
 יֵלֵד אֶת־נִמְרוֹד הוּא הֵחֵל לְהִיטֵת גְּבוּר בְּאַרְצָא: וּמְצָרִים י
 יֵלֵד אֶת־לוֹדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים וְאֶת־נַפְתָּחִים: וְאֶת־ב
 פְּתָרְסִים וְאֶת־פְּסִלְחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־
 ג פְּפִתָּרִים: וּבְנֵעַן יֵלֵד אֶת־צִדוֹן בְּכָרָו וְאֶת־חַת: וְאֶת־ד
 הֵיבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַגְּרָגְשִׁי: וְאֶת־הַחֹוי וְאֶת־הָעֶרְקִי וְאֶת־ט
 ז הַסִּינִי: וְאֶת־הָאֲרוֹדִי וְאֶת־הַצְּמָרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי: בְּנֵי ז

ביאור | וְרַעְמָא וְסִבְתָּא. וּבְנֵי רַעְמָא: שְׁבָא וְדָדָן. י וְכוּשׁ יֵלֵד, הוליד בין השאר אֶת־נִמְרוֹד. הוּא הֵחֵל לְהִיטֵת גְּבוּר בְּאַרְצָא. נראה שנמרוד היה הדמות הראשונה של מלך גדול ששלט מעבר לקבוצה הקטנה של בני עמו, ולכן נזכר בלי פירוט קורותיו. יא וּמְצָרִים, האיש שהפך לעם, יֵלֵד אֶת־לוֹדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים וְאֶת־נַפְתָּחִים יב וְאֶת־פְּתָרְסִים, שמופיעים לפעמים בלשון המקראית כמקבילים לבני מצרים, וְאֶת־פְּסִלְחִים, אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים. הפלשתים אפוא הם גזע מעורב שיצא מן הפתרוסים והכסלוחים, או עם שהגיע ממקומם של עמים אלה.⁷ הפלשתים היו ללא ספק זרים בארץ, ופלשו אליה ממקום אחר. וְאֶת־פְּפִתָּרִים, אנשי האי כפתור, כרתים של ימינו. ג וּבְנֵעַן יֵלֵד אֶת־צִדוֹן בְּכָרָו וְאֶת־חַת יד וְאֶת־הֵיבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַגְּרָגְשִׁי טו וְאֶת־הַחֹוי

מימין:
 לוחמים פלשתים
 איור לפי תבליט
 המאה ה-11
 לפנה"ס
 מקדש רעמסס
 ה-3
 האבו, מצרים
 משמאל:
 מעמי כנען

וְאֶת־הָעֲרָקִי וְאֶת־הַסִּינִי טו וְאֶת־הָאֲרֹדִי וְאֶת־הַצְּמֹרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי. חלק מהעמים הללו נזכרים כעמים שחיו בארץ כנען, וחלקם התגוררו באזורים סמוכים לה.

עַנְמִים עם ששכן באזור אלכסנדריה | העולם במצרים התחתונה (ראו יונתן ורס"ג).

לְהָבִים אין מקבילות לשם זה בתנ"ך ובתעודות חיצוניות. היו שזיהו אותם עם הלוֹבִים ששכנו ממערב למצרים (תרגום השבעים, יוסף בן מתתיהו).

נַפְתָּחִים אין מקבילות לשם זה בתנ"ך ובתעודות חיצוניות. בתרגומים (שבעים, יונתן) זוהו עם תושבי צפון-מזרח הדלתא של הנילוס.

פְּתָרְסִים משמעות השם פתרוס במצרית היא 'הארץ הדרומית', כלומר מצרים העליונה. לפי דברי יחזקאל (כט, יד), וְשָׁבְתִי אֶת־שְׁבוּת מִצְרַיִם וְהִשְׁבֹּתִי אֶתְּם אֶרֶץ פְּתָרוֹס עַל־אֶרֶץ מִכּוֹרְתָם, פתרוס היא ארצם המקורית של המצרים. בתרגום ירושלמי הם פלוסאי, שחיו בחלק הצפון-מזרחי של הדלתא של הנילוס.

פְּסָלְחִים אין מקבילות לשם זה בתנ"ך ובתעודות חיצוניות. בתרגום יונתן הם פְּנִטְסִקְנָאִי, תושבי אזור קירניקה בלוב.

פְּלִשְׁתִּים במחקר אין הכרעה חד-משמעית באשר למוצאם של הפלשתים. בתנ"ך קיימות התייחסויות שונות לפלשתים. בלוח העמים כאן (ובפרשיות בראשית ונח) הם מצאצאי חם, מאזור מצרים, אך על פי מאפיינים שבספר בראשית (פרקים כ, כא, כו) נראה יותר כי הם שמיים (השם אבימלך, עיסוק במקנה ועבודת אדמה). על פי ספרי הנביאים (עמוס ט, ירמיה מז, ד) מוצאם מכפתור (כרתים). במקורות חיצוניים מצריים (בין המאות ה-13-11 לפנה"ס) אנו מוצאים מצד אחד את גויי הים שהגיעו מאזור הים האגאי ופלשו לחופי אגן הים התיכון; ומצד אחר מוצאים שכירי חרב פלשתיים בשם 'שרדונה' בשורות הצבא המצרי. בממצא הארכיאולוגי באתרים פלשתיים נמצאו מאפיינים מיקניים אך גם שיטות קבורה מצריות (אנתרופואידים) ואלמנטים מצריים בקרמיקה התומכים בכך שמוצאם מבני חם. נראה כי השם 'פלשתים' כולל קבוצות אתניות שונות.

חִוִּלָּה נזכרת כשם חבל ארץ שיש בו זהב, ושנהר הפישון מקיף אותו (בראשית ב, יא); כאחד מצאצאי שם (להלן, פס' כג); וכן כמקום מושבם של בני ישמעאל (בראשית כה, יח). נראה שהחווילה שבאזור סודן של היום, מקום מושבם של צאצאי חם, אינה החווילה שבמדבריות ממזרח למצרים, שבה שכנו בני ישמעאל. יש חוקרים הטוענים כי 'חווילה' היא שם עצם כללי שנגזר מ'חול', והוא מציין מדבריות חול בכלל.

סַבְתָּה וְסַבְתָּא לפי תרגום יונתן אלו עמים ושבטים השוכנים מדרום לסודן. סבתא הם הסמראי, Semburai, וסבתכא הם הלזינגאי, שאולי הם בני השבט Zande. יוסף בן מתתיהו זיהה אותם עם האסטברים, היושבים ליד הנילוס השחור שבסודן. לפי הבבלי (יומא י ע"א) אלו השבטים הסקיתיים, עמים אסיאתיים נודדים החיים מצפון לים הכספי והים השחור.

רַעְמָא נזכרת גם ביחזקאל (כז, כב) בסמיכות לשבא כעיר של סוחרים. במחקר מזהה עם רגמת', עיר מרכזית שישבה על דרכי המסחר בין שבא ודדן. העיר מופיעה גם בכתובות דרום-ערביות עתיקות. בתרגום יונתן זוהתה עם לוב ועם מְוִרִיטִינוֹס, שזיהויו אינו ידוע.

שְׁבָא וְדָדָן נזכרים כצאצאי כוש, וזיהוים אינו ידוע. משערים כי ישבו במזרחה של אפריקה סמוך לים סוף (אתיופיה) שכן שני מקומות הנמצאים שם נושאים שמות דומים. יצוין כי שמות עמים אלו מופיעים בתנ"ך גם כצאצאי שם. ודדן אף מופיע כאחד מצאצאי יפת (ראו בראשית י, ד; י, כח; כג, ה; כה, ג, ו, וד).

לֹדִים מופיעים בסמיכות לעמי כוש ופוט שחיו קרוב למצרים (ישעיה סו, יט; יחזקאל כז, ל), וכן נזכרים כעם שכירי חרב בשירות הצורים, הצידונים והמצרים. בתעודות היסטוריות נזכר לוד (Lydia) כעם שישב לחופי מערב אסיה הקטנה. על כן שיערו שהיה עם נודד שמקורו במצרים.

שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם וְעוֹץ וְחוּל וְגֵתֵר
 וּמִשָּׁךְ: ^{יח} וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יָלַד אֶת־עֵבֶר:
 וְלִעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם
 אַחִיו יִקְטָן: ^{יט} וְיִקְטָן יָלַד אֶת־אֶלְמוּד וְאֶת־שֶׁלֶף וְאֶת־חֲצֵרְמוֹת
 וְאֶת־יֵרַח: ^כ וְאֶת־הַדּוֹרִם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־דְּקָלָה: ^{כא} וְאֶת־עֵיבֶל וְאֶת־
 אַבִּימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא: ^{כב} וְאֶת־אוּפִיר וְאֶת־חַוִּילָה וְאֶת־יֹבֵב כָּל־
 אֵלֶּה בְּנֵי יִקְטָן: ^{כג} שֵׁם אֶרְפַּכְשָׁד שֵׁלַח: ^{כד} עֵבֶר פֶּלֶג רְעוּ:
 שְׂרוּג נְחוּר תְּרַח: ^{כה} אַבְרָם הוּא אַבְרָהָם: ^{כו} פְּנִי אַבְרָהָם
 יִצְחָק וְיִשְׁמַעֵאל: ^{כז} אֵלֶּה הַתְּלֹדוֹתֶם בְּכוֹר יִשְׁמַעֵאל
 נְבִיאוֹת וְקִדְר וְאַדְבָּאֵל וּמִבְּשָׁם: ^{כח} מִשְׁמַע וְדוּמָה מִשָּׂא חֲדָד וְתִימָא:
 יִטּוֹר נְפִישׁ וְקִדְמָה אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל: ^{כט} וּבְנֵי קִטּוֹרָה

ביאור | ^{יז} בְּנֵי שֵׁם: עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד, שיש הרואים בו את אבי הכשדים, הבבלים, ולוד וְאַרְם וְעוֹץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשָּׁךְ. מסתבר שהיו שני אנשים שנקראו 'משך', האחד מבני יפת והשני מבני שם. בבראשית נקרא האחרון מש.⁸ ^{יח} וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יָלַד אֶת־עֵבֶר. ^{יט} וְלִעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים: שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג, כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ, והעמים התחילו להתפצל לאומות ושפות שונות, וְשֵׁם אַחִיו יִקְטָן. ^כ וְיִקְטָן, שהיה כנראה האח הקטן, היה אביהם של כמה וכמה עמים – הוא יָלַד אֶת־אֶלְמוּד וְאֶת־שֶׁלֶף וְאֶת־חֲצֵרְמוֹת ששכן בתימן. וְאֶת־יֵרַח ^{כא} וְאֶת־הַדּוֹרִם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־דְּקָלָה ^{כב} וְאֶת־עֵיבֶל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא ^{כג} וְאֶת־אוּפִיר וְאֶת־חַוִּילָה וְאֶת־יֹבֵב. ייתכן שהאומות הללו שכנו באפריקה או באזור האוקיינוס ההודי. כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יִקְטָן.

כאן באה רשימת היוחסין הישירה של אברהם: ^{כד} שֵׁם, אֶרְפַּכְשָׁד, שֵׁלַח, ^{כה} עֵבֶר, פֶּלֶג, רְעוּ, ^{כו} שְׂרוּג, נְחוּר, תְּרַח, ^{כז} אַבְרָם בנו של תרח, הוא אַבְרָהָם. כיוון שהקדוש ברוך הוא שינה את שמו לאברהם, והוא לא יופיע שוב בשם אברם, יש לציין זאת.⁹

כח **בְּנֵי אַבְרָהָם: יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל**. סדר הופעתם כאן מושפע מחשיבותם ולא מסדר הולדתם, ואולם הפירוט מתחיל בתולדות ישמעאל, ובקיצור רב, כפי שמופיע בתורה: ¹⁰ כט **אֵלֶּה תְּלֻדֹתֵם: בְּכוֹר יִשְׁמָעֵאל: נְבִיּוֹת, וְאַחֲרָיו קָדֵר וְאַדְבָּאֵל וּמְבַשֶּׁם, ל מִשְׁמַע וְדוּמָה, מִשָּׂא, תָדַד וְתִימָא, לז יִטּוֹר, נָפִישׁ וְקַדְמָה. אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל**. חלק מהשמות הללו מקובל לזהות עם שבטים ערביים ועמים שחיו בקרבתם. לב ובני

בני נח

העולם | אופיר הייתה עיר נמל בחצי-האי ערב או במזרח אפריקה (קיימת השערה שהשם 'אפריקה' מקורו במלה 'אופיר').

נְבִיּוֹת מְזוּהָה עִם הַשְּׁבֵט הָעֲרָבִי Nabaiate שֶׁשָּׁכַן בְּסֵפֶר הַמְּדַבְּרֵי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהוֹזְכָר פְּעָמִים רַבּוֹת בְּתַעֲוֹדוֹת אֲשׁוּרִיּוֹת (מֵהַמָּאָה ה־7 לַפְּנֵה"ס). לְפִי מִקְּוֹרוֹת אֵלּוּ שְׁבֵט זֶה שָׁכַן מִמְּזֻרַח אֶל מִדְּרֹם-מִזְרַח לְבְנֵי קָדֵר (יֵשׁ לְצִיָּין שְׂאִין אֵלּוּ הַנְּבִיטִים, שֶׁהֵם אֵלֶּה שֶׁהִגִּיעוּ מִצְפּוֹן עֲרָב, וְשֵׁמֶם נִיתֵן לָהֶם בְּמָאָה ה־4 לַפְּנֵה"ס עַל יְדֵי הַיּוּנָיִים).

חֲצֵרְמוֹת שְׁמָה שֶׁל מַמְלָכָה וְאֶזּוֹר גְּאוֹגְרָפִי בְּדָרוֹם חֲצִי הָאֵי עֲרָב, עַל שְׂפַת הָאוֹקִינוֹס הַהוּדִי. הַשֵּׁם מוֹזְכָר בְּתַעֲוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת מִתְּקוּפּוֹת שׁוֹנוֹת וְנִשְׁתַּמֵּר עַד הַיּוֹם. עַל פִּי כְּתוּבוֹת שׁוֹנוֹת גִּלְגּוֹל מִשְׁעָרִים כִּי הַמַּמְלָכָה נִתְּקִימָה עַד הַמָּאָה ה־3 לַפְּנֵה"ס.

אֹפִיר אֶרֶץ זוֹ נֹודָעָה כְּמִקְוֹר לְזָהָב מְשׁוּבַח (רְאוּ יִשְׁעִיָּה יג,ב; תְּהִלִּים מה,י; אִיּוֹב כח, טז). הַשְּׁעָרוֹת אַחַדוֹת קִימּוֹת לְגַבִּי מִיְּקוּמָה: עַל פִּי הִיסְטוֹרִיּוֹנִים קְדוּמִים הָיָא שׁוֹכְנֵת בְּחוֹפֵה הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הוּדוּ (יוֹסֵף בֶּן מַתְתִּיָּהוּ, הִירוֹנִימוֹס); לְפִי דְעוֹת אַחֲרוֹת

פִּילְגֶשֶׁת אֲבֵרָהֶם יִלְדָה אֶת־זִמְרֹן וַיִּקְשֶׁן וּמְדִן וּמְדִן וַיִּשְׁבֶּק וַיִּשׁוּחַ
 וּבְנֵי יִקְשָׁן שֶׁבַא וּדְדָן: ^{לב}
 וַאֲבִידֵעַ וְאַלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה: ^{לד}
 אֶת־יִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק עֵשָׂו וַיִּשְׂרָאֵל: ^{לה}
 רְעוּאֵל וַיעֹשׂ וַיַּעֲלָם וְקָרַח: ^{לו}
 צְפִי וְגַעְתָּם קִנְזוּ וְתַמְנֵעַ וְעַמְלִיק: ^{לו}
 שִׁמְהָ וּמְזָה: ^{לח}
 וּבְנֵי שִׁעִיר לֹטֵן וְשׂוּבֵל וְצַבְעוֹן וְעֵנָה ^{לח}
 וְדִישָׁן וְאַצָּר וְדִישָׁן: ^{לט}
 וּבְנֵי לֹטֵן חֹרִי וְהוּמָם וְאַחֹת לֹטֵן ^{לט}
 תַּמְנֵעַ: ^מ
 בְּנֵי שׂוּבֵל עֲלִיז וּמְנַחֵת וְעֵיבֵל שְׁפִי וְאוּנָם וּבְנֵי ^מ
 צַבְעוֹן אִיָּה וְעֵנָה: ^{מא}
 בְּנֵי עֵנָה דִישָׁן וּבְנֵי ^{מא}
 דִישָׁן חֲמֹרָן וְאַשְׁבֵּן וַיְתָרָן וּכְרֹן: ^{מב}
 בְּנֵי־אַצָּר בְּלָהֵן וְזַעֲוֹן ^{מב}
 יַעֲקֹן בְּנֵי דִישָׁן עֹיִן וְאַרְוֹן: ^{מג}
 וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ ^{מג}
 בְּאַרְצֵי אֲדוּם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלַע בֶּן־בְּעֹזַר וְשֵׁם ^{מד}
 עִירֹו דְנַהֲבָה: וַיִּמַּת בְּלַע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹבָב בֶּן־זָרַח מִבְּצֻרָה: ^{מד}
 וַיִּמַּת יוֹבָב וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו חוּשֶׁם מֵאַרְצֵי הַתִּימָנִי: וַיִּמַּת חוּשֶׁם ^{מה}
^{מו}

ביאור | קטורה פילגש אברהם: קטורה ילדה מאברהם את זמרן ויקשן ומדן ומדן. מכאן שבני מדן, שלעם ישראל היו מגעים היסטוריים אתם כיחידים וכקבוצות, היו מעין בני דודים של ישראל. וישבק ושוח. ובני יקשן: שבא ודדן, שהופיעו כבר ברשימות הללו.¹¹ ייתכן שמדובר בקבוצות שחיו יחד באותו מקום או בעמים שונים בעלי אותו שם. ^{לב} ובני מדן: עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה. כל-אלה בני קטורה.

^{לד} וילד אברהם את יצחק. בני יצחק: עשו וישראל, הוא יעקב, שאמנם לא נקרא כך בלידתו, אבל לאחר זמן קיבל את השם ישראל.¹² ^{לה} בני עשו: אליפז, רעואל ויעוש ויעלם וקרח. ^{לו} בני אליפז: תימן ואומר, צפי וגעתם, קנז ותמנע ועמליק. שזרעו נזכר כמה פעמים כאויבם של ישראל.¹³ ^{לו} בני רעואל: נחת, זרח, שמה ומזה.

זיקתה של רשימת היוחסין הבאה לבני עשו מוסברת בספר בראשית. שם נאמר שבני שעיר היו שבט שחי באותה ארץ שבה התיישב עשו, ולאחר זמן הם התערבו ונעשו לעם אחד.¹⁴ לֵךְ וּבְנֵי שֵׁעִיר: לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצַבְעוֹן וְעֵנָה וְדִישׁוֹן וְאַצָּר וְדִישׁוֹן. לֵט וּבְנֵי לוֹטָן: חוּרִי, שאולי קשור לשבט או עם בשם זה שחי בארץ ישראל,¹⁵ וְהוּמָם. וְאַחֻזַּת לוֹטָן נקראה תַּמְנָע, שהפכה פילגשו של בנו הגדול של עשו, אליפז.¹⁶ מ בְּנֵי שׁוּבָל: עֲלִין וּמְנַחֵת וְעִיבָל, שְׁפִי וְאוֹנָם. וּבְנֵי צַבְעוֹן: אִיָּה וְעֵנָה. מא בְּנֵי עֵנָה: דִישׁוֹן. וּבְנֵי דִישׁוֹן בן שעיר:¹⁷ חֲמֹן וְאַשְׁבֵּן וְיִתְרוֹן וּכְרֹן. מב בְּנֵי-אַצָּר: בְּלֶהָן וְזַעֲוֹן וְעֶקֶן. בְּנֵי דִישׁוֹן הוא דישו, בנו האחרון של שעיר:¹⁸ עוֹץ וְאָרֶן. ייתכן שהסיומת 'ן' הייתה אופיינית למבנה הדקדוקי של לשונם.

רשימה נוספת באה להשלים את סיפורו של עשו: מִג וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ, שמלכו מלכים לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. ייתכן שה'מלך' כאן מרמז להנהגתו של משה רבנו, שאמנם הוא לא נקרא במפורש מלך על ישראל, אבל היה המנהיג המרכזי הראשון של עם ישראל. המלך הראשון באדום היה בַּלְעַ בֶּן-בְּעֹזָר, וְשֵׁם עִירוֹ: דְּנֵהְבָה. מד וַיָּמָת בַּלְעַ, וַיְמַלֵּךְ תַּחֲתָיו אדם שלא בא ממשפחתו, ושמו יוֹבָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצֻרָה. מה וַיָּמָת יוֹבָב, וַיְמַלֵּךְ תַּחֲתָיו חוּשָׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי,

בני יקטן וישמעאל

וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הֶדְד בֶּן-בְּדַד הַמֶּכֶה אֶת-מְדִינַת בְּשָׁדָה מוֹאָב וְשֵׁם
 עִירוֹ עֵיוֹת: וַיָּמָת הֶדְד וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שַׁמְלָה מִמִּשְׂרָקָה: וַיָּמָת ^{מז}
 שַׁמְלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שָׂאוּל מִרְחֻבֹת הַנֶּהָר: וַיָּמָת שָׂאוּל וַיִּמְלֹךְ ^{מט}
 תַּחֲתָיו בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֶכְבָּר: וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הֶדְד ^ג
 וְשֵׁם עִירוֹ פְּעִי וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבְּאֵל בֵּת מִי זָהָב:
 וַיָּמָת הֶדְד וַיְהִי אֱלֹפִי אָדוּם אֱלֹף תִּמְנַע אֱלֹף עַלִּיה אֱלֹף ^{נא} עֵלוֹה
 יִתָּת: אֱלֹף אֶהְלִיבְמָה אֱלֹף אֵלָה אֱלֹף פִּינָן: אֱלֹף קָנָן אֱלֹף ^{נג}
 תִּימָן אֱלֹף מִבְּצָר: אֱלֹף מִגְדִּיאֵל אֱלֹף עִירָם אֵלָה אֱלֹפִי ^{נד}
 אָדוּם: אֵלָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה ^א ב
 יִשָּׁשְׁכָר וּזְבֻלוֹן: דָּן יוֹסֵף וּבְנֵימָן נַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר: ^ב ג
 יְהוּדָה עַד וְאוּנָן וְשִׁלָּה שְׁלוּשָׁה נֹלַד לֹו מִבֵּת-שׁוּעַ הַפְּנִיעֵנִית וַיְהִי
 עַד וּבְכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְמִיתֵהוּ: וְתָמָר פִּלְתָּו יִלְדָה לֹו ^ד
 אֶת-פְּרָצִין וְאֶת-זָרַח כָּל-בְּנֵי יְהוּדָה חֲמִשָּׁה: בְּנֵי פְרָצִין חֲצֵרוֹן ^ה
 וְחָמוּל: וּבְנֵי זָרַח זְמָרִי וְאִיתָן וְהִימָן וְכַלְכַּל וְדָדַע פְּלָם ^ו

ביאור | מחוז של אחד מאלופי עשו.¹⁹ ^{מו} וַיָּמָת חוֹשֶׁם, וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הֶדְד בֶּן-
 בְּדַד, הַמֶּכֶה אֶת-מְדִינַת בְּשָׁדָה מוֹאָב, וְשֵׁם עִירוֹ עֵיוֹת. המדיינים היו שבטים
 נוודים. גם אם היה מקום שכונה 'ארץ מדין', לא ברור אם מדובר
 באזור אחד קבוע. המלך ששלט באדום נלחם עם מדין דווקא בתחום
 מואב, ושם הביס את המדיינים. ^{מז} וַיָּמָת הֶדְד, וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שַׁמְלָה
 מִמִּשְׂרָקָה. ^{מח} וַיָּמָת שַׁמְלָה, וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שָׂאוּל מִרְחֻבֹת הַנֶּהָר. ^{מט} וַיָּמָת
 שָׂאוּל, וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֶכְבָּר. ^ג וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן, וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו
 הֶדְד, וְשֵׁם עִירוֹ פְּעִי. בתורה הוא נקרא הֶדְד, ועירו - פְּעִי,²⁰ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ
 מְהִיטְבְּאֵל בֵּת מִי זָהָב. לא ברור אם אלה שמות פרטיים,

מסתבר שהדד היה המלך החשוב האחרון
 באדום באותה תקופה, שכן מאז לא נמנו
 מלכים, ולשליטים המקומיים היה שלטון
 חלקי בדרך כלל. אדום התחלקה לשבטים
 ולמחוזות שמנהיגיהם נקראו 'אלופים'
 (ראו רש"י רד"ק ומלבי"ם כאן; דרשות
 הר"ן ב ד"ה זה).

הרחבות | מלכי אדום המלכות התקיימה באדום
 לאורך שנים, אך לא באופן רצוף. היו זמנים
 שבהם משלו באדום נציבים מטעם מלך
 יהודה (ראו שמואל ב' ח, יד; מלכים א'
 יא, טו-טז; כב, מח; דברי הימים א' יח, יב-
 יג), והיו תקופות שבהן מרדו האדומים
 ביהודה והשיבו לעצמם את השלטון
 (ראו מלכים ב' ח, כב; תהלים קלז, ז).

מקצועות או כינויים הרומזים לעניינים אחרים. נא וַיִּמַת הַדָּד. וַיְהִי אֱלֹהִים, מושלים אזרחיים, מעין נסיכים קטנים שעמדו בראש שבטים באָדום: אֱלֹהֵי תַמְנָע, אֱלֹהֵי עֲלֹזָה, אֱלֹהֵי יֵתָה, נב אֱלֹהֵי אֶהֱלִיבְמָה, אֱלֹהֵי אֵלָה, אֱלֹהֵי פִינֹן, נג אֱלֹהֵי קֶנֶז, אֱלֹהֵי תִימָן, אֱלֹהֵי מִבְצָר, נד אֱלֹהֵי מִגְדִיאֵל, אֱלֹהֵי עֵרֹם. אֵלָה הֵיוּ אֱלֹהֵי אָדום.

רשימות
יוחסין
בשבטי
ישראל
פרקים ב-ט

רשימות היוחסין האלו הן רשימות פנים-ישראליות. אין הן מאורגנות באופן קווי מובהק אלא עוברות ממשפחה למשפחה. כאמור, בספר דברי הימים בכללו מצויים דברים מקוטעים, ולשם הבנת הפרטים הכתובים בו כראוי יש צורך במידע רב נוסף.

שבטי ישראל
פרק ב פס' א-ב

פרק ב א אֵלָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הוא יעקב: רְאוּבֵן, שְׁמֵעוֹן, לֵוִי וַיְהוּדָה, יִשָּׁשְׁכָר וַזְּבֻלוֹן. אלה בני לאה לפי סדר הולדתם. ב דָן, יוֹסֵף וּבְנֵימֵן, נַפְתָּלִי, גָּד וְאָשֶׁר, אף על פי שנפתלי, גד ואשר נולדו לפני שנולדו יוסף ובנימין, הם נזכרו אחריהם משום שיוסף ובנימין היו בני רחל, האשה האהובה.¹

בני יהודה עד משפחת דויד
פרק ב פס' ג-ז

ג בְּנֵי יְהוּדָה: עֵיר וְאוֹנָן וְיִשָּׁרָה. שְׁלוֹשָׁה אלה נולדו לוֹ מִבֵּת שׁוּעַ הַכְּנַעֲנִית. וַיְהִי עֵיר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה', וַיְמִיתֵהוּ. וכך אירע גם לאונן בנו השני. ד וְתַמָּר כָּלְתוֹ של יהודה ילדה לוֹ אֶת־פָּרֶץ וְאֶת־זָרָח, והסיפור מסופר בפירוט בספר בראשית.² כָּל־בְּנֵי יְהוּדָה חֲמִשָּׁה. חמשת הבנים האלה לא חיו יחד, ובלשון חכמים: לא היו בעולם אחד.³ שני הראשונים שמתו כנראה לא השאירו אחריהם תולדות, ואף על פי כן שמותיהם ועובדת מותם חוזרים ומופיעים ברשימות היחס של יהודה.⁴

ה בְּנֵי פָּרֶץ: חֲצֵרוֹן וְחַמּוּל.

ו וּבְנֵי זָרָח: זְמָרִי וְאִיתָן וְהִימָן וְכַלְכַּל וְדָרַע, כָּל־שְׁמֵי חֲמִשָּׁה. איתן והימן הם

האלופים כאן (ובלוחות אוגרית Allupu) אינם קציני צבא. ייתכן שמושלים אלו, שהיו ראשי שבטים שושלתיים, כינו כך את עצמם בעקבות משמעותו המקורית של שם העצם אלוף - פר (ראו תהלים קמד, יד וכן יונתן ורש"י דברים כח, ד).

בשירת הים מופיע התואר 'אלוף' כמקביל ל'אילי מואב' (שמות טו, טו). יש מי שטען כי המונח 'אלוף' הוא מונח השאול מכבש שאולף לעמוד בראש העדר (ראו ירמיה ג, כא).

העולם

חמשה: ^ז ובני פרמי עבר עובר ישראל אשר מעל
 בחרם: ^ח ובני איתן עזריה: ^ט ובני חצרון אשר
 נולדלו את ירחמאל ואת דם ואת פלוני: ודם הוליד את
 עמינדב ועמינדב הוליד את נחשון נשיא בני יהודה: ונחשון
 הוליד את שלמא ושלמא הוליד את בעז: ובעז הוליד את
 עובד ועובד הוליד את ישי: ואישי הוליד את בכרו את אליאב
 ואבינדב השני ושמעא השלישי: נתנאל הרביעי רדי החמישי:
 אצם הששי דויד השבעי: ואחיתיהם צרויה ואביגיל ובני צרויה
 אבשי ויאב ועשהאל שלשה: ואביגיל ילדה את עמשא
 ואבי עמשא יתר הישמעאלי: ^{יב} וכלב בן חצרון הוליד
 את עזובה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון:
 ותמת עזובה ויקחלו כלב את אפרת ותלד לו את חור: וחור
 הוליד את אורי ואורי הוליד את בצלאל: ^{יג} ואחר בא

ביאור | שמות משוררים הנזכרים בספרנו ובספר תהלים,⁵ ואף שאין ודאות שמדובר באותם אנשים, בהחלט ייתכן שאיתן האזרחי והימן האזרחי שמופיעים בתהלים הם מבני זרח. שניהם בצד עם כלכל ודרע, שנקרא גם דרדע, נזכרים כאנשים שהיו מפורסמים בחכמתם.⁶ ^ז ובני פרמי, שלא נזכר כאן מיהו, אבל שמו ידוע מספר יהושע כאחד מבני זרח,⁷ בנו היה עבר. בספר יהושע הוא נקרא עכן, וכנראה כונה בשם זה מפני שהיה עובר, מזהם ישראל, על אשר מעל בחרם שעשו על יריחו,

הרחבות | עמשא בן יתר מופיע גם בספר שמואל כאיש שמינה אבשלום על הצבא, אבל ייחוסו איננו מתואר שם בבירור (ראו שמואל ב' כז,כה). העובדה שעמשא היה בן אחותו של דויד, מסבירה את מינויו ואת מניעיו של יואב שהרג אותו לאחר מכן, שכן כל האירועים הללו הם התרחשויות בתוך חוג המשפחה. אביו של עמשא מכונה כאן ישמעאלי אף על פי שבספר שמואל הוא נקרא יתרא הישראלי. ייתכן שכינוי זה אינו מורה על מוצאו אלא על מקום מגוריו (ראו

ירושלמי יבמות חג; רש"י, רד"ק ומלבי"ם כאן).
^ז כלב בן חצרון אינו נזכר במקומות אחרים. אפשר שהכוונה לכלב בן יפנה, שהיה אישיות חשובה שהופיעה בתורה (ראו במדבר יג-ד). אין זו הפעם היחידה שאדם נזכר בשינוי השם, בין אם היו לו שני שמות או שהוא נקרא בכינוי על שם מי שגידל אותו ולא על שם הוריו (ראו רד"ק כאן והביאור לפס' מט; סוטה יא ע"ב; ירושלמי קדושין א,ב).

הרחבות | עמשא בן יתר מופיע גם בספר שמואל כאיש שמינה אבשלום על הצבא, אבל ייחוסו איננו מתואר שם בבירור (ראו שמואל ב' כז,כה). העובדה שעמשא היה בן אחותו של דויד, מסבירה את מינויו ואת מניעיו של יואב שהרג אותו לאחר מכן, שכן כל האירועים הללו הם התרחשויות בתוך חוג המשפחה. אביו של עמשא מכונה כאן ישמעאלי אף על פי שבספר שמואל הוא נקרא יתרא הישראלי. ייתכן שכינוי זה אינו מורה על מוצאו אלא על מקום מגוריו (ראו

ובגלל חטאו נגרמה מפלה לישראל.⁸ ח ובני, בנו⁹ או אחד מבניו¹⁰ של איתן שמבני זרח היה עזריה.

לאחר שהוזכרו כמה מצאצאיו של זרח, שמבחינת החשיבות ההיסטורית הגדולה לא היו החלק הדומיננטי של שבט יהודה, חוזרת הרשימה לעסוק בבני פרץ. ט ובני חצרון אשר נולד, נולדו לו אֶת־יֶרַחְמָאֵל וְאֶת־רָם וְאֶת־כְּלוּבִי. י וְרָם הוֹלִיד אֶת־עַמְיָנָדָב, וְעַמְיָנָדָב הוֹלִיד אֶת־נַחֲשׁוֹן, שֶׁהִיא נְשִׂיא בְּנֵי יְהוּדָה הַיְדוּעַ בְּזִמְנֵן יְצִיאַת מִצְרַיִם.¹¹ יא וְנַחֲשׁוֹן הוֹלִיד אֶת־שְׁלֹמָא, וְשְׁלֹמָא הוֹלִיד אֶת־בְּעֹז, שֶׁהִיא כָּבֵד מִבְּאֵי הָאָרֶץ וּמִיּוֹשְׁבֵיהָ. יב וּבְעֹז הוֹלִיד אֶת־עֹבֵד, כַּמְסוּפָר בַּמְּגִילַת רוּת,¹² וְעֹבֵד הוֹלִיד אֶת־יִשִׁי. יג וְאִישִׁי, הוּא כְּתִיב אַחֵר לִישִׁי,¹³ הוֹלִיד אֶת־בְּכוֹרֵ - אֶת־אֱלִיאָב, וְאֶבְיָנָדָב הִיָּה בְּנוֹ הַשְּׁנִי, וְשִׁמְעָא - הַשְּׁלִישִׁי. בְּנָיו שֶׁל שִׁמְעָא נִזְכָּרִים בַּכֹּהֵן בַּכֹּהֵן מִקוֹמוֹת בַּסֵּפֶר שְׁמוּאֵל.¹⁴ יד נְתַנְאֵל - הָרְבִיעִי, וְדִי - הַחֲמִישִׁי, טו אֶצֶם - הַשְּׁשִׁי, דְּוִיד הִיָּה הַבֵּן הַשְּׁבִיעִי, גַּם אִם לֹא הֵאָחֲרוּן.¹⁵ טז וְאַחִיתִּיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשִׁי הִיוּ צְרוּיָה וְאֶבְיָנָל, וּבְנֵי צְרוּיָה, שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שֵׁם אִמָּם מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ שֶׁל דָּוִד,¹⁶ הִיוּ אֲבִישִׁי, או אֲבִישִׁי וְיוֹאָב וְעֵשָׂה־אֵל - שְׁלֹשָׁה. בְּנֵי צְרוּיָה הִיוּ בֵּין גִּבּוּרָיו שֶׁל סֵפֶר שְׁמוּאֵל, וְהֵם נִסְפְּחוּ לְדָוִד בְּהִיּוֹתָם בְּנֵי אַחֲוֹתָיו. יז וְאֶבְיָנָל יָלַד אֶת־עַמְשָׂא, וְאֶבְיָ עַמְשָׂא הִיָּה אִישׁ שֶׁנִּקְרָא יֶתֶר הַיִּשְׁמַעֲאֵלִי.

חצרון וצאצאיו

פרק ב פס' יח-נה

יח וְכִלְבִּב בֶּן־חֲצֹרֹן בֶּן פֶּרֶץ בֶּן יְהוּדָה הוֹלִיד אֶת־עֹזֹבָה אִשָּׁה. מֵהַתּוֹאֵר אִשָּׁה, וְגַם מֵהָאִמּוֹר בַּפְּסוּק הַבֵּא, מִשְׁתַּמֵּעַ שֶׁעֹזֹבָה הִיָּתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל כִּלְבִּב, וְנִרְאָה שֶׁאֵין הַכּוֹוֹנָה שֶׁהוּא הוֹלִיד אוֹתָהּ אִלָּא שֶׁהוֹלִיד מִמֶּנָּה.¹⁷ יט וְכֵן הוֹלִיד יְלָדִים אֶת, מֵאִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה, יְרִיעוֹת, וְאֵלָה בְּנֵיהֶ: יִשָּׁר וְשׁוֹבָב וְאַרְדּוֹן. יט וְהַתָּמַת עֹזֹבָה, וַיִּקַּח־לוֹ כִּלְבִּב אִשָּׁה אַחֲרָת, אֶת־אֶפְרַת. גַּם עָלֶיהָ לֹא יְדוּעַ דְּבַר, וּמִסוֹרֵת חֲכָמִים זִיהָתָה אוֹתָהּ עִם מְרִים אַחֲוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה.¹⁸ יט וַיִּתְּלַד לוֹ אֶת־חֹזֵר. חוֹר הוֹפִיעַ בַּתּוֹרָה כְּאִישׁ מִסְּתוּרֵי שֶׁהִיָּה קְרוֹב מְאֹד לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ וּלְיוֹוֵה אוֹתוֹ עַד מַעֲמַד הַר סִינַי.¹⁹ כ מֹשֶׁה סָמַךְ עָלָיו בְּאוֹפֵן מִלֹּא וְהֵעֲנִיק לוֹ סְמִכוֹת, אוֹלֵי מְכִיוּן שֶׁהִיָּה בֶּן אַחֲוֹתָיו. כא וְחֹזֵר הוֹלִיד אֶת־אוּרִי, וְאוּרִי הוֹלִיד אֶת־בְּצִלְאֵל, שֶׁהִיָּה הָאֲדָרִיכָל הָרִאשִׁי שֶׁל הַמִּשְׁכָּן,²⁰ וְלָכֵן יֵשׁ מְקוֹם לְהַזְכִּירוֹ גַּם בְּמִקוֹם שְׁאֲחָרִים אֵינָם נִזְכָּרִים. כב וְאַחֵר שֶׁכָּבֵר הִיָּה לוֹ כֹּהֵן בְּנֵים בְּאֵי חֲצֹרֹן אֲבִיו שֶׁל כִּלְבִּב אֶל־בֵּית

חֲצֵרוֹן אֶל־בֵּית־מְכִיר אָבִי גִלְעָד וְהוּא לְקַחָהּ וְהוּא בֶן־שָׁשִׁים
 כב שָׁנָה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־שָׁגוֹב: וּשְׁגוֹב הוֹלִיד אֶת־יָאִיר וַיְהִי־לוֹ עֶשְׂרִים
 כג וּשְׁלוֹשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד: וַיִּקַּח גְּשׁוּר־וְאָרָם אֶת־
 חֹתָם יָאִיר מֵאֲתָם אֶת־קִנְיָת וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ שִׁשִּׁים עֵיר כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי
 כד מְכִיר אָבִי־גִלְעָד: וְאַחַר מוֹת־חֲצֵרוֹן בְּכֻלָּב אֶפְרָתָה וְאִשְׁתׁ חֲצֵרוֹן
 כה אָבִיָּהּ וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אֲשֶׁחָזֹר אָבִי תְקוּעַ: וַיְהִי בְנֵי־יֶרֶחַמְאֵל
 כו בְּכוֹר חֲצֵרוֹן הַבְּכוֹר וְרֵם וּבוֹנָה וְאָרֹן וְאַעֲסֵ אַחִיָּה: וַתְּהִי אִשְׁהָ
 כז אַחֲרַת לִירְחַמְאֵל וְשִׁמְהָ עֵטְרָה הִיא אִם אוֹנָם: וַיְהִי
 כח בְּנֵי־רֵם בְּכוֹר יֶרֶחַמְאֵל מַעֲצָן וַיְמִין וְעַקְרֹ: וַיְהִי בְנֵי־אוֹנָם שִׁמִּי
 כט וַיִּדַע וּבְנֵי שִׁמִּי נָדָב וְאַבִּישׁוּר: וְשֵׁם אִשְׁתׁ אָבִישׁוּר אַבִּיָּהֵל וַתֵּלֶד
 ל לוֹ אֶת־אֲחִיָּבֶן וְאֶת־מוֹלִיד: וּבְנֵי נָדָב סֹלַד וְאַפִּים וַיִּמַת סֹלַד

ביאור | מְכִיר בן מנשה, שהיה אָבִי גִלְעָד. גלעד היה בנו של מכיר ומשפחתו
 כה חשובה ומיוחדת, שחבל ארץ שלם נקרא על שמה. מכיר אפוא
 היה הראש והאדון של ארץ גלעד,²¹ והוא לְקַחָהּ. חצרון נשא אותה
 בהיותו אלמן, או שהייתה אשה נוספת על נשותיו הראשונות, והוא
 אז בֶן־שָׁשִׁים שָׁנָה, וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־שָׁגוֹב. כב וּשְׁגוֹב הוֹלִיד אֶת־יָאִיר, וַיְהִי־לוֹ
 עֶשְׂרִים וּשְׁלוֹשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד. בספר במדבר נזכר שיאיר כבש חלק
 מהגלעד, אך לא ברור מהיכן בא. מהרשימה המופיעה כאן מתברר
 שמבחינת ייחוסו הרשמי לבית אבותיו בא משבט יהודה, אבל מצד
 אמו הוא מבני מכיר.²² כאשר מכיר לקח את הגלעד, נלווה אליו יאיר
 וגם הוא כבש שטח מסוים בגלעד. על כן נקרא המקום על שמו 'חוות
 יאיר',²³ אבל מסתבר שהאזור שכן על גבול ממלכה זרה – כג וַיִּקַּח
 גְּשׁוּר־וְאָרָם, הממלכות שבצפון-מזרח ארץ ישראל, אֶת־חֹתָם יָאִיר
 מֵאֲתָם. חוות יאיר לא נשארו זמן רב בתחום שלטונם של ישראל,
 ונכבשו על ידי העמים מסביב, שלקחו גם אֶת־קִנְיָת וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ,
 הערים הסמוכות לה, שהיו שִׁשִּׁים עֵיר. כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי מְכִיר אָבִי־גִלְעָד.
 אין זו רשימת יוחסין שלמה של בני מכיר אלא פרטים מקוטעים
 המובאים כאן רק מפני שמכיר היה חותנו של חצרון.²⁴ כד וְאַחַר
 מוֹת־חֲצֵרוֹן בְּכֻלָּב, בא כלב אֶפְרָתָה, אל אפרת, אשתו. לחלופין יתפרש

הפסוק: חצרון מת ביישוב אפרתה הסמוך לבית-לחם, שהיה שייד לכלב. ואולי כלב הוא שקרא למקום על שם אשתו אפרת.²⁵ וְאִשְׁתֵּי חָצְרוֹן אֲבִיהָ, וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אֲשָׁחור אָבִי תְקוּעַ.

רשימות היוחסין הבאות נלוות לרשימה הקודמת: כה וַיְהִי בְנֵי־יֶרְחָמָאֵל שהיה בְּכוֹר חָצְרוֹן: הַבְּכוֹר נִקְרָא רָם, כפי שנקרא גם בנו של חצרון. כמו כמה שמות, גם שם זה חוזר ומופיע באותה משפחה. וּבִנְיָה וְאֶרְוֶן וְאֶצֶם, אֶתְחִיָּה. כל אלה בניו של ירחמאל, מאשה אחת מן הסתם. כו וַתְּהִי אִשָּׁה אַחֶרֶת לִיֶרְחָמָאֵל וּשְׁמָהּ עֵטְרָה, הִיא אִם אוֹנָם.

כז וַיְהִי בְנֵי־רָם בְּכוֹר יֶרְחָמָאֵל: מַעֲצָ וַיְמִין וְעֵקֶר. כח וַיְהִי בְנֵי־אוֹנָם, בְּנוֹ הָאֲחֵרִי שֶׁל יֶרְחָמָאֵל: שְׁמִי וַיְדַע. וּבְנֵי שְׁמִי: נָדָב וְאֲבִישׁוּר. כט וְשֵׁם אִשְׁתֵּי אֲבִישׁוּר אֲבִיהֶּיּוֹ, וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אֶחָבֶן וְאֶת־מֹלִיד. ל וּבְנֵי נָדָב בֶּן שְׁמִי הֵיוּ סָלָד וְאֶפְיָם, וַיָּמָת סָלָד בְּלֹא בָנִים. לא ידוע אם היו לו צאצאים כלשהם, ועל כל פנים לא היו בנים שישאירו רשימת יוחסין על

חוות יאיר וקנת

ישראל לגשור ידעו מעלות ומורדות. בימי דויד הקשרים באו לידי ביטוי בנישואי דויד למעכה בת מלך גשור (שמואל א' ג,ג), ובתקופת המלוכה נכבשו החוות על ידי גשור וארם כנזכר כאן. ממלכת גשור מוזכרת בתעודות מצריות (תל עמארנה) מהמאה ה-14 לפנה"ס.

קֶנֶת מקובל לזהותה עם קנאות שבמזרח הבשן, עיר מחוז בשולי הר הדרוזים, הר חורן. היא נזכרת בתעודות מצריות קדומות מהמחצית הראשונה של האלף השני לפנה"ס. קנת הייתה אחת מערי הדקפוליס בתקופה ההלניסטית. בתקופת המשנה ציינה את גבול ארץ ישראל לעניין מעשרות (תוספתא שביעית ד, יא).

אֶרֶץ הַגְּלָעַד החבל ההררי במרכז עבר הירדן המזרחי הגובל בבשן ובצפון. בשטחו היו נחלות שבט גד ראובן וחצי המנשה. מתואר בתנ"ך כארץ טובה למרעה ומשופעת ביערות (במדבר לב,ד ושמואל ב' יז,כו-יח,ח).

חֹת יֶאִיר וְגִשׁוֹר חוות יאיר הן חבל ארץ בצפון עבר הירדן המזרחי בין הגלעד הצפוני והבשן. (המלה 'חווה' שאולה מן החורית, ומשמעה גדר אבנים המקיפה שדה, או שמקורה בערבית, ומשמעה שם - מעגל אוהלים). בממצא הארכיאולוגי באזור נמצאו קנקני שפת צווארון האופייניים לתקופת ההתנחלות. החוות היו בשכנות לממלכת גשור, שלא נכבשה בימי יהושע (יהושע יג,ג). היחסים בין

לא **וּבְנֵי אֲפִים יִשְׁעִי וּבְנֵי יִשְׁעִי שִׁשָּׁן וּבְנֵי שִׁשָּׁן**
 אַחֲלִי: **וּבְנֵי יָדַע אַחֲי שְׁמִי יִתָּר וְיוֹנָתָן וַיָּמָת יִתָּר לֹא**
 בָּנִים: **וּבְנֵי יוֹנָתָן פֶּלֶת וְזוּא אֵלֶּה הֵיוּ בְנֵי יִרְחֻמָּאֵל:**
 וְלֹא־הָיָה לְשִׁשָּׁן בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וּלְשִׁשָּׁן עֶבֶד מִצְרַי וּשְׁמוֹ
 יִרְחָע: וַיִּתֵּן שִׁשָּׁן אֶת־בִּתּוֹ לִירְחָע עֶבְדּוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ
 אֶת־עֵתָי: וְעֵתִי הוֹלִיד אֶת־נָתָן וְנָתָן הוֹלִיד אֶת־זָבֹד: וְזָבֹד
 הוֹלִיד אֶת־אֶפְלָל וְאֶפְלָל הוֹלִיד אֶת־עֹבֵד: וְעֹבֵד הוֹלִיד אֶת־
 יִהוּא וַיְהוּא הוֹלִיד אֶת־עֲזַרְיָה: וְעֲזַרְיָה הוֹלִיד אֶת־חֶלְקִי וְחֶלְקִי
 הוֹלִיד אֶת־אֶלְעָשָׂה: וְאֶלְעָשָׂה הוֹלִיד אֶת־סֹסְמִי וְסֹסְמִי הוֹלִיד
 אֶת־שִׁלּוּם: וְשִׁלּוּם הוֹלִיד אֶת־יִקְמִיָּה וַיִּקְמִיָּה הוֹלִיד אֶת־
 אֱלִישָׁמַע: **וּבְנֵי כָּלֵב אַחֲי יִרְחֻמָּאֵל מִיִּשְׁעַע בְּכֹרוֹ הוּא**
אֲבִי־זִיף וּבְנֵי מְרִשָּׁה אָבִי חֶבְרוֹן: וּבְנֵי חֶבְרוֹן קָרַח וְתַפַּח
וְרָקַם וְשָׁמַע: וְשָׁמַע הוֹלִיד אֶת־רַחֵם אָבִי יִרְקָעִם וְרָקַם הוֹלִיד
אֶת־שִׁמְי: וּבֶן־שְׁמִי מָעוֹן וּמָעוֹן אָבִי בֵּית־צֹר: וְעֵיפָה פִּילְגֶשׁ
כָּלֵב יֵלְדָה אֶת־חָרֹן וְאֶת־מוֹצָא וְאֶת־גֹּזֹן וְחָרֹן הוֹלִיד אֶת־
גֹּזֹן: וּבְנֵי יְהוּדֵי רָגַם וַיּוֹתֵם וַיִּגִּישׁוּן וּפְלָט וְעֵיפָה וְשָׁעַף:
פִּילְגֶשׁ כָּלֵב מֵעֵכָה יָלַד שֶׁבֶר וְאֶת־תְּרַחְנָה: וַתֵּלֶד שְׁעַף אָבִי
מִדְּמִנָּה אֶת־שׂוּא אָבִי מִכַּבְּנָה וְאָבִי גִבְעָא וּבֵת־כָּלֵב עַכְסָה: אֵלֶּה
הֵיוּ בְנֵי כָּלֵב בֶּן־חֹר בְּכֹר אֶפְרָתָה שׁוּבָל אָבִי קָרִית יַעֲרִים:
שְׁלֹמָא אָבִי בֵּית־לָחַם חָרָף אָבִי בֵּית־גְּדָד: וַיְהִיו בָּנִים לְשׁוּבָל

ביאור | שמו. לא ובני אפים, בנו האחר של נדב: ישעי. ובני ישעי: שישן. ובני שישן:
 אחלי. לב ובני ידע אחי שמי שנזכר קודם: יתָר ויוֹנָתָן. ויָמָת יתָר בלא
 בנים. לג ובני יוֹנָתָן: פֶּלֶת וְזוּא. כל אלה היו בני יִרְחֻמָּאֵל. לד וְלֹא־הָיָה

הרחבות | זבת כָּלֵב עַכְסָה' גם כאן עולה השאלה
 מיהו כָּלֵב, מפני שבת בשם עַכְסָה הייתה
 לכלב בן יִפְנָה (ראו יהושע טו, יג-טז). ושמא
 כָּלֵב בן יִפְנָה הוא כָּלֵב בן חֲצֹרוֹן. בדור הוריו
 של כָּלֵב היו ללא ספק נישואים קודמים,

שכן מסופר שהיה לכלב אח שאביו נקרא
 קנז. (ראו יהושע טו, יז; הביאור שם יד,;
 סוטה יא ע"ב; רד"ק, רלב"ג ומלבי"ם כאן
 ואדרת אליהו פס' ט).

לִישָׁשׁוֹן בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת. אחלי, שהוזכר קודם, מת בעודו צעיר בחיי אביו, או שנולד מאוחר יותר.²⁶ וְלִישָׁשׁוֹן עֶבֶד מִצְרִי וְשִׁמוֹ יִרְחָע. לֵה וַיִּתֵּן שִׁשָּׁן אֶת־בָּתּוֹ לִירְחָע עֶבְדּוֹ לְאִשָּׁה, וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־עֵתִי. אין לדעת כיצד התרחש מעשה חריג זה. אולי ירחע השתלב יפה בבית אדוניו ומצא חן בעיניו, ואז התגייר ומעבידו השיא לו את בתו. לו וְעֵתִי הוֹלִיד אֶת־נָתָן, וְנָתָן הוֹלִיד אֶת־זָבֵד, לוֹ וְזָבֵד הוֹלִיד אֶת־אֶפְלָל, וְאֶפְלָל הוֹלִיד אֶת־עוֹבֵד, לֵה וְעוֹבֵד הִלִּיד אֶת־יְהוּא, וְיְהוּא הִלִּיד אֶת־עֲזַרְיָה, לֵט וְעֲזַרְיָה הִלִּיד אֶת־חֶלְץ, וְחֶלְץ הִלִּיד אֶת־אֲלֶעֱשָׂה, מ וְאֲלֶעֱשָׂה הִלִּיד אֶת־סֶסְמִי, וְסֶסְמִי הִלִּיד אֶת־שְׁלוֹם, מא וְשְׁלוֹם הוֹלִיד אֶת־יְקַמְיָה, וְיְקַמְיָה הִלִּיד אֶת־אֲלִישָׁמַע. לא ברור מדוע נזכרת הרשימה הזו, ולא ידוע גם מי היה אלישמע, שהוא האחרון בשושלת ואולי גולת הכותרת שלה. היו שזיהו אותו עם סבו של ישמעאל בן נתניה שהרג את גדליה בן אחיקם, אם כי מגוף הכתובים אין לדעת אם מדובר באותו אדם.²⁷

מב וּבְנֵי כָּלֵב אַחִי יִרְחַמְאֵל בְּכוֹר חֲצִרוֹן: מִישַׁע בְּכוֹר, הוּא אָבִי זִיף, שהיה גם שם מקום בארץ יהודה. ייתכן שהמקום נתיישב על ידי זיף או מישע.²⁸ וּבְנֵי זִיף²⁹ מֶרְשָׁה אָבִי חֲבֵרוֹן. מג וּבְנֵי חֲבֵרוֹן: קָרַח וְתַפַּח וְרָקַם וְשַׁמֵּעַ. מד וְשַׁמֵּעַ הוֹלִיד אֶת־רַחֵם אָבִי יֶרְקָעַם, וְרָקַם הוֹלִיד אֶת־שָׁמִי. מה וּבְנֵי־שָׁמִי נִקְרָא מָעוֹן, וּמָעוֹן הָיָה אָבִי הַיִּישׁוּב בֵּית־צוֹר. מו וְעֵיפָה פִּילְגָשׁ כָּלֵב יִלְדָה אֶת־חֲרָן וְאֶת־מוֹצָא וְאֶת־גִּזּוֹ, וְחֲרָן הִלִּיד אֶת־גִּזּוֹ, שהוּא בן נוסף במשפחה באותו שם. מז וּבְנֵי יְהֻדִי, שלא הוזכר קודם אבל בוודאי שייך לרשימה:³⁰ רָגַם וְיוֹתָם וְגִישָׁן וְפֶלֶט וְעֵיפָה וְשַׁעַף. מח פִּילְגָשׁ כָּלֵב נִקְרָא מַעֲכָה, וממנה הוא ילד את שָׁבֵר וְאֶת־תְּרַחְנָה. מט וַתֵּלֶד אֶת־³¹ שַׁעַף אָבִי מִדְּמָנָה וְאֶת־שׂוּאָא אָבִי מִכַּבְּנָה וְאָבִי גִבְעָא. ובת־כָּלֵב נִקְרָא עֵכְסָה.

נ אֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי כָּלֵב בְּנֵי־חֹר, שהיה כאמור בנו של כלב בן חצרון,³² והיה בְּכוֹר לְאִמּוֹ אֶפְרָתָה: שׁוֹבֵל אָבִי, מושל, או: מייסד קְרִית יַעֲרִים. נא אַחֲרָיו שְׁלֹמָא, שאולי הוא אביו של בעז, שהוזכר לעיל,³³ שהיה אָבִי בֵּית־לְחָם וְחָרָף אָבִי בֵּית־גָּדֵר. נב וַיְהִיוּ בָנִים לְשׁוֹבֵל אָבִי קְרִית יַעֲרִים, ושמותיהם:

דויד מפני שאול. הזיפים מופיעים בספר שמואל כמי שניסו להסגיר את דויד המלך לידי שאול (ראו שמואל א' כג, ט; כו, א).

קְרִית יַעֲרִים ראו 'העולם' להלן דברי הימים א' יג, ה.

זיף עיר בנחלת יהודה (יהושע טו, גה), המזוהה עם תל זיף. התל נמצא כ-7 ק"מ מדרום לחברון בקרבת יטה, בדרך לכרמל ולמעון. נמצאו בו שרידי חומה וממצאים אחרים מתקופת המלוכה. מדבר זיף הוא שטח המרעה שבקרבת זיף, ואליו נמלט

אָבִי קָרִית יְעָרִים הֲרָאָה חֲצֵי הַמְּנַחֹת: וּמִשְׁפַּחֹת קָרִית יְעָרִים
 הֵיְתָרִי וְהַפּוֹתִי וְהַשְּׁמָתִי וְהַמְשַׁרְעִי מֵאֵלֶּה יֵצְאוּ הַצָּרְעָתִי
 וְהָאֶשְׁתָּאֵלִי: ^ג בְּנֵי שְׁלֹמֹה בֵּית לָחֶם וּנְטוּפָתִי עֲטֹרוֹת
 בֵּית יוֹאָב וְחֲצֵי הַמְּנַחֹתִי הַצָּרְעִי: וּמִשְׁפַּחֹת סוֹפְרִים יֵשְׁבוּ יַעֲבֹץ ^ה יוֹשְׁבֵי
 תְּרַעֲתִים שְׂמֹעֲתִים שׁוֹכְתִים הֵמָּה הַקִּינִים הַבָּאִים מִחַמַּת אָבִי
 בֵּית דָּרָב: ^ו וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי דָוִד אֲשֶׁר נוֹלְדוּ לוֹ בְּחֶבְרוֹן ^ז
 הַבְּכוֹר וְאֶחָיו לְאֶחָיו הַיִּזְרְעֵאלִית שְׁנֵי דָנִיֵּאל לְאֶבְיָגַיִל
 הַכַּרְמֶלִית: הַשְּׁלִישִׁי לְאֶבְשָׁלוֹם בֶּן־מַעֲכָה בַת־תַּלְמִי מֶלֶךְ ^ח
 גִּשׁוֹר הַרְבִּיעִי אֲדֹנֶיהָ בֶּן־חַגִּית: הַחֲמִישִׁי שְׁפִטְיָה לְאֶבְיָטָל ^ט
 הַשֵּׁשִׁי יִתְרָעַם לְעֶגְלָה אֶשְׁתּוֹ: שִׁשָּׁה נוֹלְדוּ לוֹ בְּחֶבְרוֹן וּבְמֶלֶךְ־ ^י
 שָׁם שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְשְׁלֹשִׁים וְשָׁלוֹשׁ שָׁנָה מֶלֶךְ
 בִּירוּשָׁלַם: ^{יא} וְאֵלֶּה נוֹלְדוּ לוֹ בִּירוּשָׁלַם שְׂמֵעָא וְשׁוֹבָב ^{יב}
 וְנַתָּן וְשְׁלֹמֹה אַרְבָּעָה לְבַת־שׁוֹעַ בַּת־עַמְיָאל: וַיְבַחֵר וְאֵלִישָׁמַע ^{יג}
 וְאֵלִיפַלֵט: וְנָגָה וְנַפְגִּי וְפִיעֵ: וְאֵלִישָׁמַע וְאֵלִידַע וְאֵלִיפַלֵט תִּשְׁעָה: ^{יד}

ביאור | הֲרָאָה וְחֲצֵי הַמְּנַחֹת. חלק מהשמות שקראו לאנשים היו בעלי משמעות מובנת וחלקם נבעו ממעשים, מזיכרונות ואפילו מדברי חלומות, כך שקשה לשער את משמעותם.³⁴ לחלופין: מבני שובל היה המושל על חצי המקום שנקרא מנוחות.³⁵ ^ג וּמִשְׁפַּחֹת קָרִית יְעָרִים היו הֵיְתָרִי וְהַפּוֹתִי וְהַשְּׁמָתִי וְהַמְשַׁרְעִי. ממשפחות אלה יצאו הַצָּרְעָתִי וְהָאֶשְׁתָּאֵלִי, יושבי צרעה ואשתאול. שתי ערים אלה מופיעות בנחלת שבט דן, אבל מכיוון שהשבטים היו קרובים זה לזה וגם התערבו זה בזה, אפשר שהאנשים התייחסו דווקא לשבט יהודה.³⁶ ^ד בְּנֵי שְׁלֹמֹה היו יושבי בֵּית לָחֶם וּנְטוּפָתִי, יושבי נטופה,³⁷ וכן ישבו בַּעֲטֹרוֹת בֵּית יוֹאָב. וְחֲצֵי הַשְּׁנֵי של הַמְּנַחֹתִי היו הַצָּרְעִי, קשורים לצרעה.³⁸

בצד רשימת משפחות יהודה ויישוביהם, מצוינות משפחות נוספות ששכנו באותו חבל ארץ. ^ה וּמִשְׁפַּחֹת של סוֹפְרִים, מעתיקי ספרי תורה, או גם חכמים ובקיאים³⁹ יוֹשְׁבֵי המקום שנקרא יַעֲבֹץ.⁴⁰ ייתכן שהמקום נוסד על ידי אדם ששמו יעבץ, שייחוסו אינו ברור, ושמה

נקרא על שמו.⁴¹ אותן משפחות נקראו תְּרַעָתִים, שְׁמַעָתִים, שׁוֹכָתִים, הַמָּה הַקִּינִים, אולי מבני הקיני, ממשפחות יתרו חותן משה,⁴² הַבָּאִים מַחֲמַת – שֵׁם אדם שהיה אָבִי בֵּית־רֹכֵב. בני רכב היו שבט שחי לעצמו וניהל אורח חיים לא רגיל.⁴³

בית דויד ומלכיו פרק ג

שושלת היוחסין של בית דויד מפורטת כאן בעיקר בתחילתה ובסופה.

פרק ג א וְאֵלֶּה הָיוּ בְנֵי דָוִד אֲשֶׁר נִוְלַד, נולדו לוֹ בְּחֶבְרוֹן: הַפְּכוֹר הָיָה אֲמֹנִן שֶׁנִּוְלַד לְאַחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית; הַשֵּׁנִי דָנִיֵּאל לְאַבִּיגַיִל הַכַּרְמֶלִית, אלמנתו של נבל הכרמלי. במקום אחר נקרא הבן הזה כלאב;⁴⁴ ב הַשְּׁלִישִׁי לְאַבְשָׁלוֹם, הוא אבשלום,⁴⁵ שהיה בֶּן־מַעֲכָה בַת־תַּלְמִי מֶלֶךְ גִּשׁוּר. הקשר של אבשלום לגשור בא לביטוי בבריחתו לשם מפני אביו;⁴⁶ הֵבֶן הָרְבִיעִי הָיָה אֲדֹנִיָּה בֶּן־חַגִּית; ג הַחֲמִישִׁי שְׁפָטְיָה שֶׁנִּוְלַד לְאַבִּיטָל; הַשֵּׁשִׁי יִתְרָעַם לְעִגְלָה אִשְׁתּוֹ. ד שֵׁשָׁה בָנִים נִוְלַדוּ, נולדו לוֹ – לדויד בְּחֶבְרוֹן. וּמֶלֶךְ־שָׁם שֶׁבַע שָׁנִים וְשֵׁשָׁה חֳדָשִׁים, וְשְׁלֹשִׁים וְשָׁלוֹשׁ שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם.

ה וְאֵלֶּה הַבָּנִים שֶׁנִּוְלְדוּ־לוֹ בִּירוּשָׁלַיִם: שְׁמַעָא וְשׁוֹבָב וְנָתָן וְשִׁלְמָה, הם אַרְבַּעָה שֶׁנִּוְלְדוּ לְבַת־שׁוּעַ בַת־עַמִּיאֵל, היא בת-שבע בת אליעם.⁴⁷ ו וַיִּבְחַר וְאֵלִישָׁמַע וְאֵלִיפְלָט ז וְנָגַהּ וְנַפְגַּי וְיַפִּיעַ ח וְאֵלִישָׁמַע וְאֵלִידָע וְאֵלִיפְלָט, אלה תִּשְׁעָה בָנִים נוספים. קצת תמוה שהשמות

אום-טובא ('נטופה')
שרידים ארכיאולוגיים
מימי בית שני

חָצִי הַמְּנַחֲתִי הועלתה אפשרות שמדובר | העולם באדם ששמו חצי שהתייחס לשני אבות. אפשרות אחרת רואה בצירוף זה ביטוי לחלוקה המנהלית של העיר מנחת, שחצי מתחומה היה בבית-לחם וחציו האחר בתחומה המנהלי של קרית-יערים. יש הטוענים שאל מנחת גורשו בני שבט בנימין לאחר מלחמת האחים של פילגש בגבעה; במחצית מנחת גרו בני שבט יהודה ובמחצית השנייה המגורשים משבט בנימין.

נטופה יישוב סמוך לירושלים שנזכר במספר מקומות בתנ"ך בסמיכות לבית-לחם יהודה (שמואל ב' כג,כח; עזרא ב,כב; נחמיה ז, כו; דברי הימים יא,ל). הוא זוהה עם אום-טובה או עם ח'רבת בד-חלופ כקילומטר מצפון לתקוע של ימינו. גם בתחום נחלת בנימין מצויים שרידי יישוב ערבי בשם ח'רבת נטף, כ-2.5 ק"מ ממערב למעלה החמישה. ייתכן שהשתמר בו שם יישוב קדום. המקום טרם נחפר, ויש בו שרידי יישוב מהתקופה רומית-ביזנטית.

כָּל בְּנֵי דָוִד מְלֻבָּד בְּנֵי־פִילִגְשִׁים וְתִמְרֵי אַחֻזָּתָם: וּבֶן־ט
 שְׁלֹמֹה רְחֹבֶעַם אֲבִיהַּ בְּנֹו אָסָא בְּנֹו יְהוֹשָׁפָט בְּנֹו: יוֹרָם בְּנֹו יא
 אַחֻזִּיהוּ בְנֹו יוֹאָשׁ בְּנֹו: אֲמֻצִּיהוּ בְנֹו עֲזַרְיָה בְנֹו יוֹתָם בְּנֹו: אַחֻזִּיהוּ בְנֹו יב
 חֲזַקְיָהוּ בְנֹו מְנַשֶּׁה בְנֹו: אֲמוֹן בְּנֹו יְאֹשִׁיהוּ בְנֹו: וּבְנֵי יְאֹשִׁיהוּ יג
 הַכְּבוֹד יוֹחָנָן הַשֹּׁנִי יְהוֹיָקִים הַשְּׁלִשִׁי צְדַקְיָהוּ הַרְבִּיעִי שְׁלוֹם:
 וּבְנֵי יְהוֹיָקִים יְכַנְיָה בְנֹו צְדַקְיָה בְנֹו: וּבְנֵי יְכַנְיָה אֶסֶר שְׂאֵלְתַיָּאל יד
 בְּנֹו: וּמְלִכִּירָם וּפְדִיָּה וְשַׁנְאֶצֶר יְקַמִּיָּה הוֹשָׁמֶע וְנַדְבִּיָּה: וּבְנֵי טו
 פְּדִיָּה זָרְבָבֶל וְשִׁמְעִי וּבֶן־זָרְבָבֶל מְשֻׁלֵּם וְחַנְנִיָּה וְשְׁלֹמִית
 אַחֻזָּתָם: וְחַשְׁבָּה וְאֶהֱלֹוּ וּבְרַכְיָה וְחַסְדִּיָּה וְיֹשֵׁב חֶסֶד חַמְשֵׁ: כ
 וּבֶן־חַנְנִיָּה פְּלִטְיָה וְיִשְׁעִיָּה בְנֵי רַפְיָה בְנֵי אֲרֹנָן בְּנֵי עַבְדֵיָּה בְנֵי כז
 שְׁכַנְיָה: וּבְנֵי שְׁכַנְיָה שְׁמַעְיָה וּבְנֵי שְׁמַעְיָה חֲטוּשׁ וְיִגְאָל כח
 וּבְרִיחַ וְנַעֲרִיָּה וְשַׁפְטֵי שִׁשָּׁה: וּבֶן־נַעֲרִיָּה אֱלִיעֶזֶר וְחֲזַקְיָה כט
 וְעֲזַרְיָקָם שְׁלִשָּׁה: וּבְנֵי אֱלִיעֶזֶר הוֹדִיָּהוּ וְאֱלִישִׁיב וּפְלִיָּה וְעֶקֶב ד
 הוֹדִיָּהוּ
 וְיוֹחָנָן וְדַלְיָה וְעַנְנִי שִׁבְעָה: בְּנֵי יְהוּדָה פֶּרֶץ חֶצְרוֹן וְכַרְמִי א
 וְחֹור וְשׁוּבַל: וְרֵאִיָּה בֶן־שׁוּבַל הַלֵּיד אֶת־יַחַת וַיַּחַת הַלֵּיד אֶת־ב
 אַחֻזִּיָּה וְאֶת־לֵהֲד אֵלֶּה מִשְׁפַּחֹת הַצֹּדְעָתִי: וְאֵלֶּה אֲבֵי ג
 עֵיטָם יִזְדַּעְאֵל וְיִשְׁמָא וְיִדְבָּשׁ וְשֵׁם אַחֻזָּתָם הַצֹּלְפֹנִי: וּפְנֹאֵל ד

ביאור | אלישמע ואליפלט ניתנו פעמיים לילדים שונים. ייתכן ששניים מילדיו מתו וקרא לבאים אחריהם בשמותם. ⁴⁸ ט כל בני דויד הרשומים כאן הם מְלֻבָּד בְּנֵי־פִילִגְשִׁים שלא נמנו, וְתִמְרֵי אַחֻזָּתָם של בני דויד. כפי הנראה, היא לא הייתה אחותם ממש שהרי לא התייחסה אל דויד כבתו, אלא הייתה אחות אבשלום מאמו. ⁴⁹

י וּבֶן־שְׁלֹמֹה הִיָּה רְחֹבֶעַם. אֲבִיָּה הִיָּה בְנֹו של רחבעם שמלך תחתיו, וכן שושלת הדורות הלאה – אָסָא בְנֹו, יְהוֹשָׁפָט בְנֹו, יוֹרָם בְנֹו, אַחֻזִּיהוּ בְנֹו, יוֹאָשׁ בְנֹו, אֲמֻצִּיהוּ בְנֹו, עֲזַרְיָה, שְׁנִקְרָא בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים עֲזַיָּהוּ בְנֹו, יוֹתָם בְנֹו, אַחֻזִּיהוּ בְנֹו, מְנַשֶּׁה בְנֹו, אֲמוֹן בְנֹו, יְאֹשִׁיהוּ בְנֹו.

טו ובני לא־שִׁיָּהוּ: הַבְּכוֹר נקרא יוֹחָנָן, הַשֵּׁנִי – יְהוֹיָקִים, הַשְּׁלִישִׁי – צְדָקְיָהוּ וְהָרְבִיעִי – שְׁלוֹם.

טז ובני יְהוֹיָקִים: יְכַנְיָהּ, הוא יהויכין שנלקח בשבי לבבל ושהה שם שנים רבות עד סוף ימיו, היה בְּנוֹ, צְדָקְיָהּ בְּנוֹ.

יז ובני יְכַנְיָהּ: אֶסֶר שְׂאֵלְתֵיאל בְּנוֹ. אפשר לפרש שאסיר היה בנו של יכניה, ושאלתיאל – בנו של אסיר, אבל ייתכן שיכניה אסיר הוא שם אחד, ושאלתיאל היה בנו של יכניה.⁵⁰ יח וּמְלִפְיָם וּפְדִיָּה וְשָׂנְאֵצֶר, יְקַמְיָה, הוֹשָׁמַע וְנַדְבִיָּה.

יט ובני פְּדִיָּה: זָרְבָבֶל וְשַׁמְעִי. וּבֶן־זָרְבָבֶל היה מְשֻׁלָּם וְאֶחָיו חֲנַנְיָה, וְשְׁלֹמִית הייתה אָחוֹתָם, כ וְחֻשָּׁבָה וְאֶהֱל וּבְרָכְיָה וְחַסְדִּיָּה וְיוֹשֵׁב חֶסֶד – חֲמֹשׁ. החמישה נמנו לאחר שלומית. המספר הכולל נצרך כדי להבהיר שיושב חסד הוא שם אחד ואינו שני שמות.⁵¹

כא וּבֶן־חֲנַנְיָה היה פְּלִטְיָה וְלֹאֲחֵרָיו⁵² יִשְׁעִיָּה, וְלֹאֲחֵרָיו באים בשושלת הדורות: בְּנֵי רַפְיָה, בְּנֵי אֶרְנָן, בְּנֵי עֲבִדְיָה, בְּנֵי שְׁכַנְיָה.

כב ובני שְׁכַנְיָה: שְׁמַעְיָה, וּבְנֵי שְׁמַעְיָה: חֲטוּשׁ וְיִגְאָל וּבְרִיחַ וְנַעֲרִיָּה וְשַׁפְטַי, בסך הכול היו שְׁשָׁה בָּנִים וּבְנֵי בָּנִים לְשַׁכַּנְיָה.⁵³

כג וּבֶן־נַעֲרִיָּה: אֶלְיָעִינִי וְחַזְקִיָּה וְעֲזַרְיָקָם, אלה הם שְׁלֹשָׁה בָּנִים.

כד ובני אֶלְיָעִינִי: הוֹדוּיָהוּ וְאֶלְיָשִׁיב וּפְלִיָּה וְעַקוּב וְיוֹחָנָן וְדִלְיָה וְעַנְנִי – שְׁבַע בְּסֹךְ הַכּוֹל. לפי החשבון, רשימת היוחסין הזו מגיעה כמה וכמה דורות אחרי בניין הבית השני, כי אם זָרְבָבֶל הוא זָרְבָבֶל בן שאלתיאל הידוע,⁵⁴ הוא היה מראשי ישראל בתחילת ימי הבית השני, וכאן מפורטים כמה דורות אחריו.

עוד רשימות יוחסין בשבט יהודה

פרק ד פס' א-כג

כאן באה עוד רשימת יוחסין חלקית של שבט יהודה.

פרק ד א בְּנֵי, צֹאצְאֵי יְהוּדָה: פָּרֶץ וּבְנוֹ חֶצְרוֹן,⁵⁵ וְכַרְמֵי שֶׁהִיָּה מִצֹּאצְאֵי זָרַח בֶּן יְהוּדָה,⁵⁶ וְחֹזֵר וְשׁוֹבָל, שֶׁהוֹזְכְּרוּ לַעִיל.⁵⁷ כ וְרֵאִיָּה בֶן־שׁוֹבָל הַלֵּיד אֶת־יַחַת, וְיַחַת הַלֵּיד אֶת־אֲחֻמִּי וְאֶת־לֶהֱד. אֵלֶּה מִשְׁפָּחוֹת הַצָּרְעָתִי, הַמִּשְׁפָּחוֹת שֶׁחִיו בְּצָרְעָה. ג וְאֵלֶּה אֲבֵי הַמְּקוֹם עֵיטָם: יִזְרַעְאֵל וְיִשְׁמָא וְיִדְבָּשׁ, וְשֵׁם אֲחוֹתָם הַצֶּלְלָפוֹנִי. לפי המדרש, היא הייתה אמו של שמשון הגיבור שאיננה נזכרת בשמה בספר שופטים.⁵⁸ ד וּפְנוּאֵל אֲבִי, הַמֵּיִסֵּד

אָבִי גָדֹר וְעֶזֶר אָבִי חוֹשֶׁה אֱלֹה בְּנֵי־חֹר בְּכוֹר אֶפְרָתָה אָבִי בֵּית
 לָחֶם: וְלֹא־שָׁחֹר אָבִי תְקוּעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חֲלָאָה וְנַעֲרָה: וְתֵלֵד
 לוֹ נַעֲרָה אֶת־אֲחִיזָה וְאֶת־חֶפֶר וְאֶת־תִּימְנִי וְאֶת־הָאֲחֻשָׁתַי אֱלֹה
 בְּנֵי נַעֲרָה: וּבְנֵי חֲלָאָה עֲדַת יַעֲזָר וְאֶת־נָנֹן: וְקוֹץ הוֹלִיד אֶת־עֲנוּב
 וְאֶת־הַצִּבְבָּה וּמִשְׁפַּחַת אַחֲרָחֵל בֶּן־הָרֶם: וַיְהִי יַעֲבֵץ נֶכְבֵּד
 מֵאֲחָיו וְאִמּוֹ קָרְאָה שְׁמוֹ יַעֲבֵץ לֵאמֹר כִּי יִלְדֶתִי בְּעַעֲב: וַיִּקְרָא
 יַעֲבֵץ לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִם־בְּרֹךְ תְּבָרַכְנִי וְהִרְבִּית אֶת־
 גְּבוּלֵי וְהִיתָה יָדְךָ עִמִּי וְעָשִׂית מְרַעָה לְבִלְתִּי עֲצָבִי וַיְבֵא אֱלֹהִים
 אֶת־אֲשֶׁר שָׁאֵל: וּכְלוּב אַחִי־שׁוּחָה הוֹלִיד אֶת־מְחִיר הוּא
 אָבִי אֶשְׁתָּוֹן: וְאֶשְׁתָּוֹן הוֹלִיד אֶת־בֵּית רָפָא וְאֶת־פְּסִיחַ וְאֶת־
 תַּחֲנָה אָבִי עִיר־נַחֲשׁ אֱלֹה אֲנָשִׁי רָכָה: וּבְנֵי קִנּוֹ עֶתְנִיאֵל
 וְיִשְׂרָיָה וּבְנֵי עֶתְנִיאֵל חֲתָת: וּמְעוֹנָתִי הוֹלִיד אֶת־עַפְרָה וְיִשְׂרָיָה
 הוֹלִיד אֶת־יוֹאָב אָבִי גֵיָא חֲרָשִׁים כִּי חֲרָשִׁים הָיוּ: וּבְנֵי
 פֶלֶב בֶּן־יִפְנָה עִירוֹ אֱלֹה וְנַעַם וּבְנֵי אֱלֹה וְקִנּוֹ: וּבְנֵי יְהִלְלָאֵל זִיף
 וְזִיפָה תִירֵיא וְאֶשְׂרָאֵל: וּבֶן־עֲזָרָה יֵתֵר וּמֶרֶד וְעַפְרָה וְיִלּוֹן וְתֵהֵר
 אֶת־מְרִים וְאֶת־שְׁמִי וְאֶת־יִשְׁבַּח אָבִי אֶשְׁתַּמַּע: וְאֶשְׁתָּו הִיְהִדְיָה
 יִלְדָה אֶת־יֶרֶד אָבִי גָדֹר וְאֶת־חֶבֶר אָבִי שׁוֹכֹ וְאֶת־יְקוֹתִיאֵל אָבִי
 זְנוּחַ וְאֱלֹה בְּנֵי בַת־פְּרָעָה אֲשֶׁר לָקַח מֶרֶד: וּבְנֵי

ביאור | והראש של גדור, ועזר שהיה אבי היישוב חושה. כל אלה הם בני־חור בְּכוֹר אֶפְרָתָה שהיה אבי בית לחם. אולי משום כך נקראת העיר גם בית-לחם וגם אפרתה.⁵⁹

הרחבות | 'אשתו היהדיה... בתיה בת פרעה' מלשון הפסוקים לא ברור אם אשתו היהודייה היא בתיה בת פרעה, ואם היא אשתו של כלב או של מרד. לפי המדרשים, בתיה זו הייתה בת פרעה, שגידלה את משה רבנו, הסתפחה לעם ישראל ונישאה לאיש ששמו מרד. מן ההקשר כאן היו שלמדו ש'מרד' הוא כינויו של כלב בן יפנה עצמו. מכיוון שכל האנשים והנשים הנזכרים פה

הם בני שבט יהודה, אפשר לשער שהתואר 'אשתו היהודייה' מורה על כך שלא הייתה יהודייה מלכתחילה אלא נעשתה יהודייה (ראו רד"ק כאן; מגילה יג ע"א; סנהדרין יט ע"ב). לחלופין, הכתוב מדבר באשה אחרת שהיא יהודייה מלידה ובא להדגיש שאין היא בתיה בת פרעה. ראו ויקרא רבה א; אדרת אליהו כאן).

ה וְלֹא־שָׁחַר אָבִי תְקוּעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים: חֲלָאָה, כְּנֵרָאָה מְשׁוּרֶשׁ הַמְּלָחָה חֲלִי שְׁפִירוּשָׁה תְּכַשִּׁיט, דוּמָה לְשֵׁם עֲדִי, וְנִעְרָה. י וְתֵלֵד לֹא נִעְרָה אֶת־אֲחִים וְאֶת־חָפֶר וְאֶת־תִּמְנֵי וְאֶת־הָאֲחֻשְׁתָּרִי. אֵלֶּה בְּנֵי נִעְרָה. יא וּבְנֵי חֲלָאָה: צָרַת וְצַחַר וְאַתָּנָן.

ח וְקוֹץ, שֶׁלֹא נִזְכָּר קוֹדֵם לְכֹן,⁶⁰ הוֹלִיד אֶת־עֲנוּב וְאֶת־הַצְּבָבָה וּמִשְׁפַּחַת אַחֲרֵיחַל בְּנֵי־הָרָם.

ט וַיְהִי בְּמִשְׁפַּחַת זֶה אִישׁ בְּשֵׁם יַעֲבֵץ שֶׁהִיא נִכְבָּד מֵאֲחִיו, וְאִמּוֹ קָרָאָה שְׁמוֹ יַעֲבֵץ לְאִמּוֹ, בְּמַעֲיֵן לְשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לְשׁוֹן: כִּי יִלְדֶתִי בְּעֵצָב, בְּצַעַר. י וַיִּקְרָא, הַתְּפַלֵּל יַעֲבֵץ לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְאִמּוֹ, כִּךְ: אִם, לוֹוֹאִי,⁶¹ לְחַלּוּפִין: מִלַּת פְּתִיחָה לְגַדֵּר וְכַדוּמָה,⁶² בְּרֹךְ תְּבָרְכֵנִי וְהִרְבִּיתָ אֶת־גְּבוּלִי, נִחַלְתִּי, אוֹ: הַצְּלַחְתִּי, וְהִיִּתָּה יָדְךָ עִמִּי לְעֲזוֹר לִי, וְעָשִׂיתָ מִה שְׁדָרוּשׁ לְהַצִּיל אוֹתִי מִרָעָה, לְבִלְתִּי עֲצָבִי, כִּדִּי שֶׁלֹא אֶהְיֶה עֲצוּב.

יב וַיְבֵא אֱלֹהִים אֶת־אֲשֶׁר שָׁאַל. אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בִיקֵשׁ בְּקִשׁוֹת מוֹפְלְגוֹת, ה' נִעֲנָה לוֹ, וְהוּא אִכָּן הִיא אִישׁ מוֹצֵלַח וְחֹשֵׁב.⁶³

יג וְכִלּוּב אַחֲרֵי־שׁוֹחָה הוֹלִיד אֶת־מַחִיר, הוּא אָבִי אֲשֶׁתָּוֶן. יד וְאֲשֶׁתָּוֶן הוֹלִיד אֶת־בֵּית רָפָא וְאֶת־פֶּסֶח וְאֶת־תַּחֲנָנָה שֶׁהִיא אָבִי עִיר־נַחֲשׁ, אֵלֶּה אֲנָשֵׁי מִשְׁפַּחַת רַבָּה. שֶׁלֹא מְסוּפָר לְמָה נִקְרָאָה כִּךְ.⁶⁴

יז וּבְנֵי קִנּוֹ: עֲתַנְיָאֵל, שֶׁנִּזְכָּר בְּמִקְוֹמוֹת אַחֲרִים כְּאִישׁ גָּדוֹל, גִּיבּוֹר חֵיל וְרֵאשׁוֹן לְשׁוֹפְטִים, וְכַקְרֹב מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל כָּלֵב,⁶⁵ וְשִׁרְיָה. וּבְנֵי עֲתַנְיָאֵל: חֲתַת. יח וּמַעֲזֹנְתִי הוֹלִיד אֶת־עֶפְרָה. וְשִׁרְיָה הוֹלִיד אֶת־יוֹאָב אָבִי גֵיא חֲרָשִׁים, שֶׁנִּקְרָאוּ כִּךְ בֵּי חֲרָשִׁים הָיוּ. הֵייתָה זֶה עִיר מְפּוֹרְסַמַּת בְּבַעֲלֵי הַמְּלֹאכָה שְׁחִיו בֵּה.⁶⁶ מְכִיוּן שִׁיוֹאֵב אִינְנֵנו שֵׁם נְפוּץ, הִיוּ שְׁזִיחוּ אוֹתוֹ עִם יוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה, הַקְרוּי בְּדֶרֶךְ כָּלֵל עַל שֵׁם אִמּוֹ. לְפִי זֶה, שֵׁם אֲבִיו הִיא שְׁרִיָּה.⁶⁷

יט וּבְנֵי כָּלֵב בְּנֵי־יִפְנָה, שֶׁהִיא שִׁיךְ לְאוֹתָהּ מִשְׁפַּחָה, הִיוּ עִירוֹ, אֵלֶּה וְנַעֲם. וּבְנֵי אֵלֶּה: וְקִנּוֹ.⁶⁸ כ וּבְנֵי יְהִלְלָאֵל: זִיף וְזִיפָה, תִּירְיָא וְאַשְׂרָאֵל י וְבֶן־עֲזָרָה, יֵתֵר וּמֶרֶד וְעֶפְרָה וְיִלּוֹן. וְתֵהָר אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל כָּלֵב⁶⁹ אֶת־מְרִים וְאֶת־שְׁמִי וְאֶת־יִשְׁבָּח אָבִי אֲשֶׁתְּמַע. יח וְאֲשֶׁתּוֹ הִיְהִדְיָה שֶׁל כָּלֵב, וְאוּלִי: שֶׁל מֶרֶד יִלְדָה אֶת־יֶרֶד אָבִי הַעִיר גְּדוֹר וְאֶת־חֶבֶר אָבִי שׁוֹכֵן וְאֶת־יְקוּתִיאֵל אָבִי זְנוּחַ. וְאֵלֶּה בְּנֵי בִתְיָה בְּתִפְרָעָה, שְׁאוּלִי הִיא כּוֹנֵנָה כְּאִן קוֹדֵם 'אֲשֶׁתּוֹ הַיְהוּדִיָּה', אֲשֶׁר לָקַח מֶרֶד.

של סבכי, אחד מגיבורי דויד שייזכרו להלן | העולם (דברי הימים א' יא, כט).

חושף שבנחלת יהודה מזוהה עם הכפר הערבי חוסאן, כ-6 ק"מ ממערב לבית-לחם ומדרום לירושלים. חושה היא עיר מוצאו

אִשֶּׁת הַיְהוּדִיָּה אַחֲזֵת נָחַם אָבִי קַעֲלָה הַגְּרָמִי וְאַשְׁתַּמַּע הַמַּעֲכָתִי:
 וּבְנֵי שִׁימּוֹן אֲמַנּוֹן וְרָנָה בֶן־חַנָּן וְתוּלוֹן וּבְנֵי יִשְׁעִי זֹחַת וּבֶן־
 זֹחַת: בְּנֵי שִׁלָּה בֶן־יְהוּדָה עֵר אָבִי לָכָה וְלַעֲדָה אָבִי מַרְשָׁה
 וּמִשְׁפַּחֹת בֵּית־עֲבֹדַת הַבֶּץ לְבֵית אֲשַׁבַּע: וַיֹּקִים וְאִנְשֵׁי
 לְזָבָא וַיֹּאשׁ וְשָׂרָף אֲשֶׁר־בָּעֵלוּ לְמוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ לַחֶם וְהַדְּבָרִים
 עֲתִיקִים: הֵמָּה הַיּוֹצְרִים וַיֵּשְׁבוּ נְטָעִים וַגְּדָרָה עַס־הַמֶּלֶךְ
 בְּמִלְאכָתוֹ יֵשְׁבוּ שָׁם: בְּנֵי שְׁמַעוֹן נְמוּאֵל וַיְמִין יָרִיב
 זָרַח שְׂאוּל: שֵׁלֶם בְּנוֹ מְבַשֵּׁם בְּנוֹ מִשְׁמַע בְּנוֹ: וּבְנֵי מִשְׁמַע
 חֲמוּאֵל בְּנוֹ זַפּוֹר בְּנוֹ שְׁמַעִי בְּנוֹ: וְלִשְׁמַעִי בָנִים שִׁשָּׁה עָשָׂר וּבָנוֹת
 שֵׁשׁ וְלֹאֲחָיו אֵין בָּנִים רַבִּים וְכֹל מִשְׁפַּחְתָּם לֹא הָרְבוּ עַד־בְּנֵי
 יְהוּדָה: וַיֵּשְׁבוּ בְּבֵאֵר־שָׁבַע וּמוֹלָדָה וַחֲצֵר שׁוּעַל: וּבְבִלְהָה
 וּבְעֵצֶם וּבְתוֹלָד: וּבְבֵתוּאֵל וּבְחַרְמָה וּבְצַקְלָג: וּבְבֵית מְרַכְבוֹת
 וּבְחֲצֵר סוּסִים וּבְבֵית בְּרָאִי וּבְשַׁעֲרִים אֵלֶּה עָרֵיהֶם עַד־מֶלֶךְ

ביאור | יט ובני אשת הודיה אחזת נחם: אבי קעילה הגרמי ואשתמע
 המעכתי. כ ובני שימון, שאולי היה אדם ידוע שלא היה צורך ליחסו:⁷⁰
 אמנון ורנה, בן־חנן ותילון. ובני ישעי: זוחת ובן־זוחת, אולי זהו שמו.⁷¹

מקצת האנשים שנזכרו עד כה היו מבני זרח בן יהודה, ורובם מבני
 פרץ. כעת מובאת רשימה קצרה מאוד של ענף אחר של השבט. כא בני
 שלה בן־יהודה: ער אבי לכה. שלה קרא לבנו על שם ער אחיו שמת,⁷²
 ולעדה אבי מרשה ומשפחות בית־עבדת הבץ משפחות שעסקו בעיבוד
 פשתן,⁷³ לבית אשבע. כב ויוקים ואנשי לזבא היו מהמשפחות
 הללו, ויואש ושרף אשר־בעלו למואב, נשאו נשים ממואב. וישבי לחם.
 והדברים עתיקים, קדומים או מועתקים מרשימות אחרות וספרים

לחם' דרשו לאותו עניין, ואמרו שלבסוף
 שבה המשפחה לבית־לחם. לפי זה
 מתבארת המלה 'עתיקים' - מועתקים
 ממגילת רות, שכן בה מובא הסיפור במלואו
 (ראו רש"י, רד"ק ואדרת אליהו כאן; בבא
 בתרא צא ע"ב; ספרי במדבר עח).

הרחבות | יואש ושרף... והדברים עתיקים' חכמים
 זיהו את יואש ושרף עם מחלון וכליון
 שנשאו נשים מואביות (רות א,ד). לפי
 דבריהם מחלון וכליון לא היו שמותיהם
 הראשונים אלא כינוייהם שציינו ששניהם
 לא האריכו ימים. גם את הביטוי 'וישבי

אחרים. ⁷³ הַמָּה הַיּוֹצְרִים וַיִּשְׁבִּי נְטָעִים וּגְדָדָה, אולי שמות מקומות, או: אזורי נטיעות וגדרות, ⁷⁴ עַם־הַמֶּלֶךְ בַּמְּלֶאכֶתוֹ יָשְׁבוּ שָׁם. יושבי המקומות הללו עסקו בעבודתו של המלך, ואולי היו מפורסמים בשל כך. עד כאן רשימת היוחסין המקוטעת למדי של בני יהודה.

משפחות שבט שמעון ויישוביהם

פרק ד פס' כד-מג

גם הרשימה הזו כללית למדי, אך יש בה ללמד על קורות שבט שמעון. תחילה נטפל השבט לשבט יהודה, אך מאוחר יותר הוא פרץ כשבט לוחם.⁷⁵

כד בְּנֵי שִׁמְעוֹן: נְמוּאֵל וַיְמִין, יָרִיב, זָרַח, שָׂאוּל, כה שְׁלֹם בְּנוֹ שֶׁל שְׂאוּל, מִבְּשֵׁם בְּנוֹ שֶׁל שְׁלֹם, וכן שושלת הדורות הלאה – מִשְׁמֵעַ בְּנוֹ. כו וּבְנֵי מִשְׁמֵעַ: חֲמוּאֵל בְּנוֹ, זָבוּר בְּנוֹ, שְׁמַעִי בְּנוֹ. כז וְלִשְׁמַעִי הָיוּ בָּנִים שִׁשָּׁה עָשָׂר וּבָנוֹת שִׁשׁ, וְלֵאחֵיו אֵין בָּנִים רַבִּים, וְכָל מִשְׁפַּחְתָּם שֶׁל בְּנֵי שִׁמְעוֹן לֹא הָרְבוּ עַד־בְּנֵי יְהוּדָה. מספרם היה תמיד קטן בהרבה מזה של בני יהודה. כח וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי שִׁמְעוֹן בְּבֵאֵר־שֶׁבַע וּמוֹלְדָה וְחֶצֶר שׁוֹעַל כט וּבְבִלְהָה וּבְעֵצָם וּבְתוֹלַד ל ובבתואל ובחרמה ובצקלג לא ובבית מרפבות ובחצר סוסים, שניהם שמות של מקומות, ובבית בראי ובשערים. אלה היו עריהם של בני שמעון עד־מֶלֶךְ דָּוִד. אלה הם המקומות פחות או

ערי שמעון

ועשן?, המופיעים כאן במקום השמות בית לבאות ושרון. מקומות אלו לא זהו.

ערי שמעון הרשימה דומה לרשימת ערי שמעון ביהושע (יט, א-ט), למעט שינויי כתיב וחילוף בשמות המקומות בית בראי

דָּוִד: וַחֲצֵרֵיהֶם עֵיטִם וְעֵינֵי רִמּוֹן וְתֹכֵן וְעֹשֶׂן עָרִים חָמֵשׁ: וְכָל־^{לב}
 חֲצֵרֵיהֶם אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הָעָרִים הָאֵלֶּה עַד־בַּעַל זֹאת מוֹשְׁבַתָם
 וְהִתְיַחֲשֵׁם לָהֶם: וּמְשׁוֹבָב וּמִלֶּךְ וְיוֹשֵׁה בֶן־אֲמִצְיָה: וְיֹאֵל וַיְהוּא^{לג}
 בֶּן־יֹשְׁבֵיָה בֶן־שָׂרִיָה בֶן־עֲשִׂיאל: וְאֶלְיָעֲנִי וַיַּעֲקֹבָה וַיְשׁוּחָיָה^{לו}
 וְעֲשִׂיָה וְעַדְיָאל וַיְשִׁימָאל וּבְנֵיהֶם: וְזִיזָא בֶן־שַׁפְּעִי בֶן־אֶלּוֹן בֶּן־^{לו}
 יִדְיָה בֶן־שֹׁמְרִי בֶן־שֹׁמְעִיָה: אֵלֶּה הַבָּאִים בְּשִׁמּוֹת נְשִׂאִים^{לח}
 בְּמִשְׁפַּחֹתָם וּבֵית אֲבוֹתֵיהֶם פָּרְצוּ לָרוֹב: וַיִּלְכוּ לְמָבֹא גְדוֹד עַד^{לט}
 לְמִזְרַח הַגַּיָּא לְבִקְשׁ מְרֻעָה לְצֹאנָם: וַיִּמְצְאוּ מְרֻעָה שָׁמֹן וְטוֹב^מ
 וְהָאָרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם וְשִׁקְטָת וְשָׁלוֹה פִּי מִן־חֵם הַיְשָׁבִים שָׁם
 לְפָנִים: וַיָּבֹאוּ אֵלֶּה הַכְּתוּבִים בְּשִׁמּוֹת בְּיָמַי וַיַּחֲזִקֵהוּ מֶלֶךְ־^{מא}
 יְהוּדָה וַיָּכּוּ אֶת־אֶהֱלִיָּהִם וְאֶת־הַמַּעֲיָנִים אֲשֶׁר נִמְצְאוּ־שָׁמָּה
 וַיַּחֲרִימֵם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיֵּשְׁבוּ תַחְתֵּיהֶם פִּי־מְרֻעָה לְצֹאנָם שָׁם:
 וּמֵהֶם וּמִן־בְּנֵי שֹׁמְעוֹן הָלְכוּ לְהַר שַׁעִיר אַנְשֵׁי־חַמֵּשׁ מֵאוֹת^{מב}
 וּפְלִטָּיָה וְנַעֲרִיָה וּרְפִיָה וְעִזִּיאל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֵאשֵׁם: וַיָּכּוּ אֶת־^{מג}
 שְׂאֵרֵית הַפְּלִטָּה לְעַמְלָק וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וּבְנֵי^א הֶ
 רְאוּבֵן בְּכוֹר־יִשְׂרָאֵל פִּי־הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְלוּ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה
 בְּכַדְתּוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף בֶּן־יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהִתְיַחֵשׁ לְבַכְרָה: פִּי יְהוּדָה^ב

הַמַּעֲוִנִים

ביאור | יותר שנזכרים גם בספר יהושע כיישוביהם של בני שבט שמעון.
 שבט שמעון הפך להיות כמעט חלק משבט יהודה. בני יהודה פרסו
 עליהם את חסותם, ובני שמעון ישבו בנחלה שהייתה מובלעת בנחלת
 יהודה.⁷⁶ לב וַחֲצֵרֵיהֶם, הערים הפרזות שלהם: עֵיטִם וְעֵינֵי, רִמּוֹן וְתֹכֵן
 וְעֹשֶׂן. בסך הכול – עָרִים חָמֵשׁ. לג וְכָל־חֲצֵרֵיהֶם אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הָעָרִים
 הָאֵלֶּה עַד־בַּעַל, זאת מוֹשְׁבַתָם וְהִתְיַחֲשֵׁם לָהֶם. זה היה אזור מגוריהם
 ואל היישובים האלה הם התייחסו.⁷⁷ היו כמה ערים ראשיות, וסביבן
 כמה וכמה כפרים ועיירות.

לאחר זמן שבט שמעון פרץ והתפשט – לד ומְשׁוֹבָב וּמִלֶּךְ וְיוֹשֵׁה

בְּאֶמְצִיָּה לֵה וַיֹּאֲלֵהוּא בְּיָדֵי שְׂבִיָּה בֶן־שָׂרָיָה בֶן־עֲשִׂיאל לֵה וְאֶלְיוֹעֲנִי וַיַּעֲקֹבָהּ וַיְשׁוּחֶיהָ וַעֲשָׂיָה וַעֲדִיאל וַיְשִׁימָאֵל וּבְנֵיהָ לֵה וַיִּזְאָ בֶן־שַׁפְעִי בֶן־אֶלֹן בֶּן־יָדִיָה בֶן־שְׁמֵרִי בֶן־שְׁמַעְיָה, לֵה כֹל הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַבָּאִים, שֶׁהוֹזְכְּרוּ בְּשִׁמּוֹת, לֹא הָיוּ אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים אֲלֵא נְשִׂאִים בְּמִשְׁפָּחוֹתָם. כֹּל אֶחָד מֵהֶם הָיָה מְנַהֵג שֶׁל קְבוּצַת אֲנָשִׁים גְּדוּלָה, וּבֵית אֲבוֹתֵיהֶם פָּרְצוּ לְרוֹב. מִשְׁפַּחוֹתֵיהֶם הִתְרַבּוּ מְאוֹד. מִכִּוּוֹן שֶׁנַּחֲלוֹתֵיהֶם הָיוּ בְּגִבּוֹ שֶׁאִינּוּ אִיזוֹר טוֹב לַעֲבוּדַת הָאֲדָמָה, הֵם הִתְפָּרְנוּ בְּעִיקָר מִרְעִיית צֶאֱן. לֵט וַיִּלְכוּ לְמָבוֹא גְּדֹר עַד לְמִזְרַח הַגֵּיא לְבִקְשׁ מְרֻעָה לְצֹאֲנָם. מ וַיִּמְצְאוּ אִזוֹר מְרֻעָה שָׁמֶן וְטוֹב, וְהָאֶרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם וְשִׁקְטָה וְשִׁלוּהָ, כִּי מִן, מִבְּנֵי חָם הַיְשָׁבִים שָׁם לְפָנִים. בְּנֵי חָם, שִׁישְׁבוּ בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם לֹא הָיוּ אֲנָשִׁי מִלְּחָמָה. מֵא וַיָּבֹאוּ הַנְּשִׂאִים הָאֵלֶּה הַכְּתוּבִים בְּשִׁמּוֹת בְּיָמֵי יַחֲזִיקָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה, וַיָּבֹאוּ אֶת־אֶהֱלִיָּהֶם וְאֶת־הַמְּעוֹנִים, אֲנָשִׁי שֶׁבֵט מַעֲוֹן, שֶׁהֲצִיקוּ לְיִשְׂרָאֵל,⁷⁸ אֲשֶׁר נִמְצְאוּ־שָׁמָּה, וַיַּחְרִימֵם, הִשְׁמִידוּ אוֹתָם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה – עַד יוֹם כְּתִיבַת הַדְּבָרִים,⁷⁹ וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתֵּיהֶם, בְּמִקּוֹמָם, כִּי־מְרֻעָה נִמְצָא לְצֹאֲנָם שָׁם. נִרְאָה שֶׁנִּדְּדוּ בְּחִיפּוּשֵׁיהֶם אַחַר מְרֻעָה, וְהִגִּיעוּ לְאֶרֶץ מִיּוֹשֶׁבֶת, כִּבְשׁוּ אוֹתָהּ וְהִתְיַשְּׁבוּ בָּהּ. לֹא בְּרוּר אִם מְדוּבָר בְּחֶלֶק מִנְּחֻלַת יְהוּדָה שֶׁלֹּא נִכְבַּשׁ אוֹ שֶׁהִגִּיעוּ דְרוּמָה מִן הַגְּבוּל שֶׁל אֶרֶץ יְהוּדָה.

מב וחלק אחר מהם – מִן־בְּנֵי שְׁמַעֲוֹן – הָלְכוּ לְהָר שִׁעִיר אֲנָשִׁים חֲמִשׁ מֵאוֹת, וּפְלִטָיָה וְנַעֲרִיָּה וְרַפְּיָה וְעִזִּיאל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֵאשֵׁם. הֵר שִׁעִיר הָיָה אִזוֹר מְגוּרֵיהֶם שֶׁל הָאֲדוּמִים, וְבוּ נֹתְרוּ שְׂרִידִים מִעַמְלֶק שֶׁשְׂאוּל לֹא הִשְׁמִיד. מג וַיָּבֹאוּ בְּנֵי שְׁמַעֲוֹן אֶת־שְׂאִרֵי הַפְּלִטָה לְעַמְלֶק, וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה.

יוחסין והתיישבות בשבטי עבר הירדן המזרחי

פרק ה פס' א-כו

גם כאן מובאות רשימות יוחסין מקוטעות המתייחסות לשבטים שישבו בעבר הירדן – ראובן, גד וחצי שבט מנשה.

פרק ה א וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר־יִשְׂרָאֵל, כִּי־הוּא בַעֲצֵם הַבְּכוֹר מִבְּחִינַת סֹדֵר הַתּוֹלְדוֹת, וּבְחֻלָּלוֹ אֶת יְצוּעֵי, מִשְׁכַּב אָבִיו, כַּמְסוּפָר בְּסִפְר בְּרֵאשִׁית,⁸⁰ נִתְּנָה בְּכֹרְתוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף בֶּן־יִשְׂרָאֵל. הַבְּכוֹרָה שֶׁזָּכָה לָהּ יוֹסֵף הִתְבַּטָּאה בְּכַךְ שֶׁבְּנָיו קִיבְּלוּ נַחֲלָה כְּפוּלָה. מִלְּבַד זֹאת, מִסְתַּבֵּר שֶׁלְּחֻלְקִים מִבְּנֵי יוֹסֵף הָיָה מַעֲמַד מִיּוֹחַד בְּיִשְׂרָאֵל.⁸¹ וְאוֹלָם לֹא לְהַתְיַחֵשׁ לְבְּכֹרָה. יוֹסֵף עֲדִיין נִחְשַׁב מִקְטְנֵי הַבָּנִים, וְאִינְנוּ מִיּוֹחַס כְּבֹכּוֹר יִשְׂרָאֵל,⁸² ב כִּי

גָּבֵר בְּאַחֵיו וּלְנָגִיד מִמֶּנּוּ וְהַבְּכֹרָה לְיוֹסֵף:
בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוֹא חֶצְרוֹן וְכַרְמִי: בְּנֵי יוֹאֵל שְׁמַעְיָה בְּנוֹ
גֹּג בְּנוֹ שְׁמַעְיָ בְּנוֹ: מִיכָה בְּנוֹ רְאִיָּה בְּנוֹ בַּעַל בְּנוֹ: בְּאָרָה בְּנוֹ
אֲשֶׁר הֶגְלָה תְּלַגְת פְּלִנְאָסֶר מֶלֶךְ אֲשֶׁר הוּא נָשִׂיא לְרְאוּבֵנִי:
וְאָחִיו לְמִשְׁפַּחְתּוֹ בְּהַתִּיחַשׁ לְתַלְדוֹתֵם הָרֹאשׁ יַעֲיָאֵל וְזַכְרִיָּהוּ:
וּבְלַע בֶּן-עֲזִיז בֶּן-שֹׁמֵע בֶּן-יֹאֵל הוּא יוֹשֵׁב בְּעַרְעֵר וְעַד-נָבוּ וּבְעַל
מְעֹז: וְלַמְזֹרַח יֹשֵׁב עַד-לְבוֹא מִדְּבָרָה לְמִן-הַנְּהַר פְּרַת כִּי
מִקְנֵיהֶם רָבוּ בְּאֶרֶץ גְּלָעָד: וּבִימֵי שָׂאוּל עָשׂוּ מְלַחְמָה עִם-
הַהַגְרָאִים וַיִּפְּלוּ בַיָּדָם וַיֵּשְׁבוּ בְּאֵהֲלֵיהֶם עַל-כָּל-פְּנֵי מְזֹרַח
לְגְלָעָד: וּבְנֵי-גַד לְנָגִידָם יֹשְׁבוּ בְּאֶרֶץ הַבָּשָׁן עַד-סֹלְכָה:
יֹאֵל הָרֹאשׁ וְשָׁפָם הַמְּשֻׁנָּה וַיַּעֲנֵי וְשָׁפָט בַּבָּשָׁן: וְאֶחֱיָהֶם לְבִית
אֲבוֹתֵיהֶם מִיכָאֵל וּמִשָּׁלָם וְשִׁבְעַ וַיֹּרִי וַיַּעֲבֹן וְזִיעַ וְעֶבֶר
שְׁבַעָה: אֵלֶּה הַבְּנֵי אֲבִיחֵיל בֶּן-חֹרִי בֶן-יְרוּחַ בֶּן-גְּלָעָד
בֶּן-מִיכָאֵל בֶּן-יִשִׁישִׁי בֶּן-יַחֲדוֹ בֶּן-בּוֹז: אֶחָיו בֶּן-עַבְדֵי יֹאֵל בֶּן-גּוֹנִי
רֹאשׁ לְבֵית אֲבוֹתָם: וַיֵּשְׁבוּ בְּגְלָעָד בַּבָּשָׁן וּבְבִנְתָיָהּ וּבְכָל-

ביאור | יהודה גָּבֵר, נעשה הגדול והחשוב בְּאַחֵיו. האישייות של יהודה הייתה הבולטת בין אחיו וּלְנָגִיד, לעניין שושלת המלכות, המלך יצא מִמֶּנּוּ, וְהַבְּכֹרָה מבחינת הנחלות או המעמד החברתי הייתה לְיוֹסֵף.

אחרי ההקדמה ביחס למעמדו של ראובן בין השבטים באה רשימת היוחסין: ג בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל: חֲנוּךְ וּפְלוֹא, חֶצְרוֹן וְכַרְמִי. ד והאישיים החשובים מצאצאי ראובן בדורות שלאחר מכן היו⁸³ בְּנֵי יוֹאֵל, שלא הוזכר ברשימה: שְׁמַעְיָה בְּנוֹ של יואל, גֹּג בְּנוֹ של שמעיה, וכן שושלת הדורות הלאה – שְׁמַעְיָ בְּנוֹ, ה מִיכָה בְּנוֹ, רְאִיָּה בְּנוֹ, בַּעַל בְּנוֹ, ו ה בְּאָרָה בְּנוֹ, והוא אֲשֶׁר הֶגְלָה תְּלַגְת פְּלִנְאָסֶר, הנקרא גם תגלת פלאסר⁸⁴ מֶלֶךְ אֲשֶׁר, הוא – בארה נָשִׂיא לְרְאוּבֵנִי. האשורים הגלו תחילה את שבטי עבר הירדן,

ובאותה עת בארה הוא שעמד בראש שבט ראובן.⁸⁵ וְאֶחָיו, בני אותו השבט לְמִשְׁפַּחְתּוֹ בְּהַתְיַחֵשׁ, כשהתייחסו⁸⁶ לְתִלְדוֹתָם: הָרֹאשׁ, המנהיג – יַעֲיָאֵל ואחריו זְכָרְיָהוּ וְיִבְלָע בֶּן־עֲזֹז בֶּן־שֹׁמֵעַ בֶּן־יֹאֵל, הוא יוֹשֵׁב בְּעָרֶיךָ, מערער⁸⁷ וְעַד־נָבו וְיַעֲלֵל מְעֹן. וְלְמִזְרַח יֹשֵׁב השבט, או: ראש השבט הנזכר עַד־לְבוֹא מִדְּבָרָה. וכיוון שבמדבר לא נחסמו, הם המשיכו להתפשט לְמִן־הַנְּהַר פָּרָת, עד למקום שבו מגיע הפרת קרוב ביותר לארץ ישראל. כִּי מְקִינָהֶם רָבוּ בְּאֶרֶץ גְּלָעָד, ומכיוון שלא עמד בפניהם מעצור מדיני כלשהו, הם התפשטו הלאה והלאה במדבר הסורי.⁸⁸ וְיַמִּי שָׂאוּל עָשׂוּ בני ראובן מִלְחָמָה עִם־הַגְּרָאִים, שבט של ערבים מצאצאי הגר.⁸⁹ וַיִּפְּלוּ הַהַגְּרָאִים בְּיָדָם, וַיֵּשְׁבוּ בְּאֶהְלֵיהֶם עַל־כָּל־פְּנֵי מִזְרַח לְגְלָעָד.⁹⁰

א וְיַבְי־גָד לְנַגְדָם, לעומתם, או: סמוך לבני ראובן, יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ הַבְּשָׁן שבעבר הירדן עַד־סִלְכָה, מצפון לגבול ראובן. יב יוֹאֵל היה הָרֹאשׁ בדור מסוים, וְשָׁפֵם – הַמְשָׁנָה, וַיַּעֲנֵי וְשָׁפֵט, אלה ישבו בְּבֶשֶׁן. יג וְאַחֵיהֶם הָרֹאשִׁים⁹¹ לְבֵית אֲבוֹתֵיהֶם: מִיכָאֵל וּמְשָׁלֵם וְשִׁבְעַ וַיֹּרִי וַיַּעֲפָן וַיִּזְעַר וַיַּעֲבָר – שְׁבַעַה בסך הכול. יד אֵלֶּה השבעה⁹² היו בְּנֵי, צאצאים של אֲבִיחֵיל בֶּן־חֹרִי בֶּן־יְרוּחַ בֶּן־גְּלָעָד בֶּן־מִיכָאֵל בֶּן־יִשִׁישִׁי בֶּן־יַחֲדוֹ בֶּן־בּוֹז יט אַחֵי בֶּן־עַבְדֵי־אֵל בֶּן־גּוֹנִי שֶׁהִיא רֹאשׁ לְבֵית אֲבוֹתָם. טו וַיֵּשְׁבוּ בַחֲלֵק נֹרְחַב שֶׁל הַגְּלָעָד, בְּבֶשֶׁן וּבְבִנְתֵיהָ וּבְכָל־

מקבוצת שבטים או עמים עוינים לישראל | העולם ששכנו במדבריות עבר הירדן המזרחי. לפי המתואר הם אנשי מקנה, וייתכן כי יָזִיז הַהֶגְרִי (דברי הימים א' כז, לא) הממונה על צאן דויד המלך הוא בן העם הזה.

הַבְּשָׁן הוא האזור הפורה בקצהו הצפוני של עבר הירדן המזרחי. הבשן משתרע מנהר הירמוך ועד הר חרמוון, ומעמק הירדן במערב עד להר הדרוזים, והוא כולל את רמת הגולן. האזור ברובו מישורי. כיוון שהמים אינם מחלחלים באדמת הבזלת החרסיתית, גדל בבשן עשב רענן מרבית השנה, והשטח נחשב למקום מרעה איכותי. הבקר והצאן שגדלו בו נחשבו משובחים ושמנים ביותר (ראו למשל דברים לב, יד; יחזקאל לט, יח; עמוס ד, א; תהלים כב, יג. וראו עוד ההרחבה שם).

עָרֶיךָ עיר בגדה הצפונית של נחל ארנון. שמה נשתמר בח'רבת עראער, כ-5 ק"מ מדרום-מזרח לדיבון.

נָבו עיר בנחלת שבט ראובן בארץ המישור שבצפון מואב (ראו במדבר לב, לח). היא שוכנת למרגלות הרי מואב, בסמוך להר נבו שממנו ראה משה את הארץ. נבו נזכרת בכתובת מישע (המאה ה-9 לפנה"ס) כעיר שנכבשה מידי ישראל באכזריות על ידי המואבים. אין בידינו זיהוי ודאי של העיר. החוקרים ניסו לזהותה עם אחד משרידי היישובים שבמדרון היורד מהרי מואב אל ערבות מואב.

בְּעַל מְעֹן מזוהה עם הכפר הנוצרי מאעין, 7 ק"מ מדרום-מערב למידבא.

הַהֶגְרָאִים נזכרים גם בתהלים (פגז, כחלק